Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОММУНИСТИК ПАРТИЯСИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ КОМИТЕТИ ВА МЕҲНАТКАШЛАР ДЕПУТАТЛАРИ ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ СОВЕТИНИНГ ОРГАНИ

21-ЙИЛ ЧИҚИШИ

№ 130 (5223).

4 ИЮЛЬ ПАЙШАНБА

1974 ЙИЛ.

Баҳоси 2 тийин.

Л. И. БРЕЖНЕВ Р. НИКСОН билан суҳбатлашди

3 июль куни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев АҚШ Президенти Р. Никсон билан суҳбатлашди.

Конструктив вазиятда Совет — Америка муносабатларининг, шунингдек халқаро аҳволнинг баъзи масалалари муҳокама қилинди.

(ТАСС).

СОВЕТ—АМЕРИКА ҚЎШМА АХБОРОТИ

Олий даражадаги Совет — Америка учрашувларини мунтазам равишда ўтказиб туриш тўғрисидаги келишувга биноан ва КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежневнинг 1973 йил июнида АҚШга қилган визити вақтида берилган таклифномага мувофиқ АҚШ Президенти Ричард М. Никсон рафиқаси билан 1974 йил 27 июндан 3 июлгача расмий визит билан Совет Иттифоқида бўлди.

Визит вақтида Президент Р. Никсон Москвадан ташқари Минскка ва Қримнинг жанубий соҳилига борди.

Совет раҳбарлари билан АҚШ Президенти ўртасида СССР билан АҚШ муносабатларининг ҳамда дунёдаги ҳозирги вазиятнинг асосий масалалари юзасидан батафсил ва фойдали равишда фикрлашиб олинди.

Совет томонидан музокараларни КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. В. Подгорний, СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигин ва СССР ташқи ишлар министри А. А. Громико олиб бордилар.

АҚШ давлат секретари, Президентнинг миллий хавфсизлик масалалари билан шуғулланувчи ёрдамчиси Генри А. Киссинжер АҚШ Президентига ҳамроҳ бўлди ва музокараларда қатнашди.

Музокараларда:

Совет томонидан — СССРнинг АҚШдаги элчиси А. Ф. Добринин, КПСС Марказий Комитети Бош секретарининг ёрдамчиси А. М. Александров, ТАССнинг бош директори Л. М. Замятин ва СССР Ташқи ишлар министрлиги коллегиясининг аъзоси Г. М. Корниенко;

Америка томонидан — АҚШнинг СССРдаги элчиси Уолтер Ж. Стессел, Президентнинг ёрдамчиси Александер М. Хейг, Президентнинг ёрдамчиси ва матбуот секретари Рональд Л. Зиглер, Президентнинг миллий хавфсизлик масалалари билан шуғулланувчи ёрдамчисининг ўринбосари Брент Скаукрофт, АҚШ давлат департаментининг маслаҳатчиси Хельмут Сонненфельдт, АҚШ давлат секретарининг Европа ишлари билан шуғулланувчи ёрдамчиси Артур Хартман иштирок этдилар.

Музокаралар ғоят ишчан, конструктив вазиятда ўтди ва ҳар иккала томоннинг ўз ўрталарида ҳамжиҳатлик, ишонч ва тинч ҳамкорликни янада мустаҳкамлашга интилиши билан, уларнинг халқаро хавфсизлик ва ялпи тинчликни мустаҳкамлашга ўз ҳиссаларини қўшиш истаги билан характерланди.

I. СОВЕТ—АМЕРИКА МУНОСАБАТЛАРИНИ ЯХШИЛАШДА ОЛҒА СИЛЖИШ

Томонлар СССР билан АҚШ ўртасидаги муносабатларнинг 1972 йил майида олий даражада ўтказилган Совет — Америка учрашуви пайтидан бери ўтган давр мобайнидаги ривожланишини батафсил кўриб чиқиб, мамнуният билан шуни қайд қилдиларки, уларнинг биргаликда зўр сабот билан сарфланган куч-ғайратлари туфайли шу қисқа муддат ичида бу муносабатларда иккала мамлакат халқларининг ва бутун инсониятнинг манфаатлари йўлида тинчлик ва кенг ўзаро манфаатли ҳамкорлик сари туб бурилиш ясашга муваффақ бўлинди.

Шу билан бирга СССР билан АҚШ раҳбарларининг барқарор одат тусига кириб бораётган олий даражадаги учрашувлари улар ўртасидаги муносабатларни қулай тарзда ривожлантириш учун алоҳида аҳамиятга эга эканлиги таъкидлаб ўтилди. Бу учрашувлар икки томонлама характердаги принципиал ва муҳим масалаларни самарали ва масъулиятли равишда муҳокама қилиб, ҳал этиш ва иккала мамлакатнинг манфаатларига дахлдор бўлган халқаро проблемаларни бартараф этишга иккала томоннинг ҳисса қўшиши имкониятини вужудга келтирмоқда.

Иккала томон СССР Олий Совети билан АҚШ конгресси ўртасида расмий алоқалар ўрнатилганлигини табриклайди. Томонлар бундай алоқалар муҳим роль ўйнаши мумкин, деб ҳисоблаб, шу алоқаларни янада ривожлантиришни рағбатлантирадилар.

Томонлар тинч-тотув яшаш ва тенг хавфсизлик асосида, иккала томон ўртасида эришилган битимларнинг ҳамда шу битимлар юзасидан улар олган мажбуриятларнинг руҳи ва ҳарфига қатъий риоя қилиб, Совет — Америка муносабатларини актив қайта қуришни давом эттиришга иккала мамлакатнинг аҳд қилганлигини тасдиқладилар. Шу муносабат билан 1972 ва 1973 йиллардаги олий даражада ўтказилган учрашувлар натижасида қабул қилинган қўшма ҳужжатларнинг, аввало СССР билан АҚШ ўртасидаги ўзаро муносабатларнинг асослари, ядро урушининг олдини олиш тўғрисидаги битим, ракетадан мудофаа системаларини чеклаш тўғрисидаги шартнома ҳамда стратегик ҳужум қуролларини чеклаш соҳасидаги баъзи тадбирлар тўғрисида муваққат битим таг заминли аҳамиятга эга эканлиги яна таъкидлаб ўтилди.

Томонлар Совет — Америка муносабатларини яхшилаш жараёнига муқаррар тус бериш жуда зарур эканлигига ғоят аминдирлар. Улар ўзларининг куч-ғайратлари натижасида бу мақсадга эришиш учун реал имконият вужудга келди, деб ҳисоблайдилар. Бу эса кенг миқёсдаги ўзаро манфаатли ҳамкорлик учун ҳамда совет халқи билан америка халқи ўртасидаги дўстликни мустаҳкамлаш учун янги уфқлар очади ва шу тариқа дунё олдида турган кўпгина актуал проблемаларни ҳал этишга кўмаклашади.

Томонлар шу юксак мақсадларга амал қилиб, зарур ҳолларда бошқа манфаатдор мамлакатлар билан ҳамкорликда, аввало энг муҳим соҳаларда, чунончи:

— уруш хавфини ва айниқса ядро қуроли ҳамда оммавий қирғин қуролининг бошқа турлари ишга солинишига олиб борадиган уруш хавфини йўқотиш;

— зарур халқаро контрол остида ялпи ва тўла қуролсизланишга эришишни пировард мақсад деб назарда тутиб, қуролланиш, айниқса стратегик қуроллар билан қуролланиш пойгасини чеклаш ва оқибат натижада тўхтатиш;

— халқаро кескинлик ва ҳарбий можароларнинг манбаларини тугатишга кўмаклашиш;

— кескинликни юмшатиш жараёнини мустаҳкамлаш ва бу жараённи бутун дунёга ёйиш;

— иккала мамлакат халқлари ўртасидаги ҳамжиҳатлик ва ишончни ўстиришга кўмаклашишни назарда тутиб, савдо-иқтисодий, илмий-техникавий ва маданий соҳаларда кенг кўламдаги ўзаро манфаатли ҳамкорликни суверенитет, тенг ҳуқуқлилик ва ички ишларга аралашмаслик принциплари асосида ривожлантириш сингари соҳаларда биргаликда куч-ғайрат сарфлашни муттасил давом эттиришга қарор бердилар.

Шунга мувофиқ равишда олий даражадаги ушбу учрашув давомида томонлар янги конструктив қадамлар қўйишни мумкин деб топдилар, уларнинг фикрича бу қадамлар Совет—Америка муносабатларини янада ривожлантиришни олға силжитибгина қолмай, шу билан бирга ялпи тинчликни мустаҳкамлашга ва халқаро ҳамкорликни кенгайтиришга қўшилган муҳим ҳисса бўлиб ҳам хизмат қилади.

II. СТРАТЕГИК ҚУРОЛ-ЯРОҒЛАРНИ ЯНАДА ЧЕКЛАШ ВА ҚУРОЛСИЗЛАНИШНИНГ БОШҚА МАСАЛАЛАРИ

Томонлар ўзаро муносабатларининг ядро урушининг олдини олишга ва стратегик қурол-яроғларни чеклашга боғлиқ бўлган бутун соҳасини яна бир карра синчиклаб анализ қилдилар. Улар ўз ўрталарида бу соҳада тузилган таг заминли битимлар Совет-Америка муносабатларини ва умуман халқаро вазиятни ялписига яхшилашнинг ҳамон таъсирли воситалари бўлиб турибди, деган якдил бир фикрга келдилар. СССР билан АҚШ шу битимлар юзасидан олган мажбуриятларини бундан буён ҳам қатъият билан бажара берадилар.

Музокаралар давомида томонлар стратегик қурол-яроғларни чеклаш проблемасининг ҳамма жиҳатларини синчиклаб кўриб чиқдилар. Улар стратегик ҳужум қуролларини чеклаш соҳасидаги баъзи тадбирлар тўғрисида тузилган муваққат битимдан кейин Совет Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасида стратегик қурол-яроғларни чеклаш соҳасида янги битим тузилиши лозим, деган хулосага келдилар. Уларнинг фикрича, бу битим 1985 йилгача бўлган даврни ўз ичига олиши ва ҳам миқдор, ҳам сифат чеклашларига оид бўлиши лозим. Бу битимни ишлаб чиқиш имкони борича тез вақт ичида, муваққат битимнинг амал қилиш муддати тугагунча тамомланиши керак, деб шартлашиб олдилар.

Уларнинг якдил фикри шуки, бундай янги битим Совет Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатларининг манфаатларигагина эмас, шу билан бирга халқаро кескинликни янада юмшатиш ва ялпи тинчлик манфаатларига мос бўлиб тушган бўлур эди. СССР ва АҚШ делегациялари Женевадаги музокараларни олий даражадаги Совет—Америка учрашуви давомида қилинган шу проблеманинг муҳокамасидан келиб чиқувчи йўл-йўриқлар асосида яқин келажакда бошлаб юборадилар.

Томонлар стратегик қуролнинг ҳужум турлари билан мудофаа турлари ривожи ўртасидаги ўзаро алоқани инобатга олиб ва ракетадан мудофаа системаларини чеклаш тўғрисида ўз ўрталарида 1972 йил майида тузилган шартнома муваффақиятли амалга оширилаётганлигини қайд қилиб, бундай системаларни жойлаштиришни қўшимча равишда чеклашни маъқул деб топдилар. Шу мақсадда улар 1972 йил шартномасига доир протокол туздилар, бу протоколда ракетадан мудофаа системаларини жойлаштиришни мазкур шартномада ҳар бир томон учун рухсат этилган икки район ўрнига бир район билан чеклаш кўзда тутилади.

Айни вақтда «Стратегик ҳужум қуроллари учун шу қуролларни алмаштириш, йиғиштириб олиш ёки йўқ қилиб ташлаш ва шу ҳақда ахборот беришни тартибга солиш қоидалари» ҳамда «Ракетадан мудофаа системалари ва уларнинг компонентлари учун уларни алмаштириш, йиғиштириб олиш ва йўқ қилиб ташлаш ва бу ҳақда маълумот беришни тартибга солиш қоидалари» деб аталган иккита протокол имзоланди.

Бу протоколларни 1972 йил 26 майда имзоланган шартнома билан муваққат битим мақсадлари ва қоидаларини амалга оширишга кўмаклашиш учун тузилган доимий маслаҳат комиссияси ишлаб чиқди.

Томонлар СССР билан АҚШ қурол-яроғларни чеклаш ва қуролсизланиш соҳасида имкони бўлган бошқа тадбирларни — ҳам икки томонлама асосда, ҳам кўп томонлама асосда амалга оширишга жиддий аҳамият бераётганликларини таъкидладилар,

Атмосферада, космик фазода ва сув остида ядро қуроли синовларини тақиқлаш тўғрисида 1963 йилда Москвада имзоланган ва Совет Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари қатнашган шартноманинг тарихий аҳамиятини таъкидлаб, томонлар ядро қуроли синовларини ҳамма муҳитларда тўхтатилишини ёқлаб фикр билдирдилар.

СССР билан АҚШ шу мақсадга эришишга кўмаклашиш истаги билан шу йўлдаги биринчи қадам сифатида ядро қуролининг ер ости синовларини чеклаш тўғрисида шартнома туздилар, бу шартномада 1976 йил 31 мартдан бошлаб қуввати тегишли маррадан юқори бўлган ядро қуроли синовларини батамом тўхтатиш ва бошқа ер ости синовларини энг оз миқдор билан чеклаш кўзда тутилган.

(Давоми иккинчи бетда).

АҚШ элчихонасида.

В. Мусаэльян ва В. Соболев фотоси. (ТАСС).

РАКЕТАДАН МУДОФАА СИСТЕМАЛАРИНИ ЧЕКЛАШ ТЎҒРИСИДА СОВЕТ СОЦИАЛИСТИК РЕСПУБЛИКАЛАРИ ИТТИФОҚИ БИЛАН АМЕРИКА ҚЎШМА ШТАТЛАРИ ЎРТАСИДАГИ ШАРТНОМАГА ПРОТОКОЛ

Қуйида томонлар деб аталувчи Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари,

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасида 1972 йил 29 майда имзоланган ўзаро муносабатларнинг асосларидан келиб чиқиб,

ракетадан мудофаа системаларини чеклаш тўғрисида қуйида шартнома деб аталувчи 1972 йил 26 майда имзоланган шартнома мақсадларига кўмаклашишни истаб,

стратегик қуролларни чеклаш бўйича янада чоралар кўриш халқаро тинчликни ва хавфсизликни мустаҳкамлашга ёрдам берган бўлур эди, деган ўзларининг қатъий ишончларини таъкидлаб,

ракетадан мудофаа системаларини янада чеклаш стратегик ҳужум қуролларини чеклаш бўйича тўлиқроқ чоралар тўғрисида доимий битим ишлаб чиқишни тугалламоқ учун тағин ҳам қулайроқ шароит яратади, деган фикрдан келиб чиқиб, қуйидагилар тўғрисида аҳдлашдилар:

I МОДДА

1. Томонлардан ҳар бири ҳар бир шу пайтнинг ўзида ракетадан мудофаа системаларини ёки уларнинг таркибий қисмларини жойлаштиришнинг шартноманинг III моддасида кўзда тутилган икки районидан бири билан чекланажак ва уларнинг ҳар бири ракетадан мудофаа системаларини жойлаштирмоқ учун шартноманинг III моддасида рухсат этилган икки райондан иккинчисида ракетадан мудофаа системасини ёки унинг таркибий қисмини жойлаштиришдан иборат ўз ҳуқуқидан фойдаланмаяжак, бундан ушбу протоколнинг II моддасига мувофиқ рухсат этилган бир районни иккинчиси билан алмаштириш ҳоллари мустаснодир.

2. Шунга биноан ушбу протоколнинг II моддасида рухсат этилган ҳолдан мустасно тариқасида: Совет Иттифоқи Шартноманинг III (б) моддасида рухсат этилганидек қитъалараро баллистик ракеталарни учирувчи шахтали установкалар жойлаштирилган районда ракетадан мудофаа системасини ёки унинг таркибий қисмларини жойлаштирмайди, Америка Қўшма Штатлари эса шартноманинг III (а) моддасида рухсат этилганидек, ўзининг пойтахти марказ қилиб олинган районда ракетадан мудофаа системасини ёки унинг таркибий қисмларини жойлаштирмайди.

II МОДДА

1. Томонларнинг ҳар бири ўзининг ракетадан мудофаа системаси ва унинг таркибий қисмлари ҳозирги вақтда жойлаштириб қўйилган районда уларни бузиб олишга ёки йўқ қилиб ташлашга ёхуд шартноманинг III моддасида рухсат этилган бошқа районда ракетадан мудофаа системасини ёки унинг таркибий қисмларини жойлаштиришга ҳақлидир. Аммо бунинг учун қурилиш бошланмасдан олдин доимий маслаҳат комиссиясида келишиб олинган процедурага мувофиқ 1977 йил 3 октябрда бошланадиган ва 1978 йил 2 октябрда тугайдиган йил ичида ёхуд кейинги беш йиллик интервалнинг хоҳланган йили ичида хабар қилиши лозим, аммо бу йиллар шартномани даврий кўриб чиқишнинг шартноманинг XIV моддасида кўзда тутилган йиллар бўлиши лозим. Бу ҳуқуқдан фақат бир марта фойдаланиш мумкин.

2. Шундай хабар қилинган тақдирда Совет Иттифоқи ўз пойтахти марказ қилиб олинган районда ракетадан мудофаа системасини ва унинг таркибий қисмларини бузиб олишга ёки йўқ қилиб ташлашга ҳамда шартноманинг III (б) моддасида рухсат этилганидек, қитъалараро баллистик ракета учириладиган шахтали установкалар жойлаштирилган районда ракетадан мудофаа системасини ёки унинг таркибий қисмларини қуришга ҳақли бўлур эди, Америка Қўшма Штатлари эса шартноманинг III (а) моддасида рухсат этилганидек, қитъалараро баллистик ракетани учирадиган шахтали установкалар жойлаштирилган районда ракетадан мудофаа системасини бузиб олишга ёки йўқ қилиб ташлашга ва ракетадан мудофаа системасини ёки унинг таркибий қисмларини ўз пойтахти марказ қилиб олинган районда қуришга ҳақли бўлур эди.

3. Ракетадан мудофаа системаларини ёки уларнинг таркибий қисмларини бузиб олиш ёки йўқ қилиб ташлаш ҳамда қуриш ва бу ҳақда хабар бериш ракетадан мудофаа системасига доир шартноманинг VIII моддасига ҳамда доимий маслаҳат комиссиясида келишиб олинган процедураларга мувофиқ амалга оширилиши лозим.

III МОДДА

Шартномада тайинлаб қўйилган ҳуқуқлар ва мажбуриятлар ўз кучида қолади ва томонлар тарафидан бажарилиши лозим, бундан ушбу протоколда ўзгартирилганлари мустаснодир. Жумладан, ракетадан мудофаа системаларини ва унинг таркибий қисмларини танлаб олинган районда қуриш шартномада тайинланган даражалар билан ва бошқа талаблар билан чекланган ҳолда қолиши лозим.

IV МОДДА

Ушбу протокол томонлардан ҳар бирининг конституцион процедураларига мувофиқ ратификация қилиниши керак. У ратификация ёрлиқлари айирбошланган куни кучга киради ва шундан сўнг шартноманинг ажралмас қисми деб ҳисобланаверади.

Москва шаҳрида 1974 йил 3 июлда ҳар бири рус ва инглиз тилларида икки нусхада тузилди, ҳар иккала текст ҳам баб-баравар кучга эга.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи номидан
Л. БРЕЖНЕВ
КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари

Америка Қўшма Штатлари номидан
Р. НИКСОН
Америка Қўшма Штатларининг Президенти.

СОВЕТ—АМЕРИКА ҲУЖЖАТЛАРИНИНГ ИМЗОЛАНИШИ

3 июлда Кремлда Совет —Америка ҳужжатларини имзолаш маросими бўлди. Қуйидаги ҳужжатлар имзоланди:

ракетадан мудофаа системаларини чеклаш тўғрисида Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасидаги шартномага протокол;

ядро қуролининг ер ости синовларини чеклаш тўғрисида Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари ўртасида шартнома. Шу билан бир вақтда шу шартномага протокол ҳам имзоланди; бу протокол шартнома бўйича томонларнинг мажбуриятларни бажаришларини миллий техникавий воситалар билан контроль қилиб туришни таъминлаш мақсадида тегишли маълумотларни айирбошлаш тартибини белгилаб беради;

табиий муҳитга таъсир ўтказиш воситаларидан ҳарбий мақсадларда фойдаланиш хавфини йўқотишга қаратилган чоралар тўғрисида қўшма баёнот;

Совет — Америка қўшма ахбороти.

Мазкур ҳужжатларни Совет Иттифоқи номидан КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев; Америка Қўшма Штатлари номидан АҚШ Президенти Ричард М. Никсон имзоладилар.

Ракетадан мудофаа системаларини чеклаш тўғрисидаги шартноманинг ҳамда стратегик ҳужум қуролларини чеклаш соҳасидаги баъзи чоралар тўғрисида 1972 йилда имзоланган муваққат битимнинг мавжуд қоидаларини амалга ошириш тартибида стратегия қуролларини алмаштириш, бузиб олиш ёки йўқ қилиб ташлаш масалалари пайдо бўлиб қолган ҳолларда бу масалаларни бартараф қиладиган иккита протокол ҳам имзоланди.

Бу протоколларни:

Совет Иттифоқи номидан — СССР ташқи ишлар министри А. А. Громико: Америка Қўшма Штатлари номидан — АҚШ давлат секретари Г. Киссинжер имзоладилар.

Ҳужжатларни имзолаш чоғида: СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. В. Подгорний, СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигин, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, Ф. Д. Кулаков, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Д. Ф Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев ўртоқлар, СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосарлари М. А. Яснов, Г. С. Дзоценидзе, СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосарлари И. В. Архипов, Н. К. Байбаков, В. А. Кириллин, М. А. Песечко, Б. Н. Новиков, И. Т. Новиков, З. Н. Нуриев, Л. В. Смирнов, Н. А. Тихонов, СССР Олий Совети Президиумининг Секретари М. П. Георгадзе, СССРнинг АҚШдаги элчиси А. Ф. Добринин, СССР Фанлар академиясининг президенти М. В. Келдиш, СССР министрлари, бошқа расмий кишилар ҳозир бўлдилар.

Америка томонидан АҚШ Президентига ҳамроҳлик қилиб юрган Америка давлат арбоблари ҳозир бўлишди. (ТАСС).

ҚШ ПРЕЗИДЕНТИ МАРКАЗИЙ ТЕЛЕВИДЕНИЕ ОРҚАЛИ НУТҚ СЎЗЛАДИ

2 июлда Америка Қўшма Штатларининг Президенти Р. Никсон Совет Иттифоқининг марказий телевидениеси орқали нутқ сўзлади. Президентнинг нутқи «Интервидение» ва «Евровидение» системалари орқали трансляция этилди.

(ТАСС).

Аргентина Республикасининг Президенти Мария Эстела Мартинес де Перон хоним жаноби олияларига

БУЭНОС-АЙРЕС.

Рафиқингиз, Аргентина Республикасининг президенти Хуан Доминго Пероннинг вафоти тўғрисидаги хабарни эшитиб қаттиқ қайғурдиқ.

Шу оғир жудолик муносабати билан Сизга ва Аргентина халқига самимий ҳамдардлигимизни изҳор этамиз.

Аргентинанинг атоқли сиёсий ва давлат арбоби, ўз ватани мустақиллигини мустаҳкамлашнинг эътиқодан тарафдори бўлган Хуан Доминго Перон Совет Иттифоқида зўр ҳурмат қилинар эди. У президент лавозимида бўлган вақтида мамлакатларимиз ўртасида дўстона муносабатларни ривожлантириш ишига салмоқли ҳисса қўшди.

Совет Иттифоқи иккала мамлакат халқларининг бахт-саодати йўлида, бутун дунёда тинчликни мустаҳкамлаш манфаатлари йўлида Аргентина Республикаси билан дўстликни мустаҳкамлашга ва ҳамкорликни ривожлантиришга бундан буён ҳам тинмай интилаверади.

Л. БРЕЖНЕВ. Н. ПОДГОРНИЙ. А. КОСИГИН.

СОВЕТ—АМЕРИКА МУЗОКАРАЛАРИ ДАВОМ ЭТТИРИЛДИ

2 июль куни Кремлда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. В. Подгорний, СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигин ва СССР ташқи ишлар министри А. А. Громико билан Америка Қўшма Штатлари Президенти Р. Никсон ҳамда АҚШ давлат секретари Г. Киссинжер ўртасидаги музокаралар давом эттирилди.

Стратегик қурол-яроғларни чеклаш ва ер остида ядро қуроли синовларини чеклашга доир масалалар муҳокама қилинди.

Яқин Шарқдаги можарони тинч йўл билан бартараф этиш проблемаси, Марказий Европада қуролли кучларни ва қурол-яроғларни қисқартириш масаласи ҳамда бошқа бир қанча халқаро проблемалар хусусида ҳам фикрлашиб олинди.

Музокараларда:

Совет томонидан — СССРнинг АҚШдаги элчиси А. Ф. Добринин, КПСС Марказий Комитети Бош секретарининг ёрдамчиси А. М. Александров, СССР Ташқи ишлар министрлиги коллегиясининг аъзоси Г. М. Корниенко;

Америка томонидан — АҚШ Президентининг ёрдамчиси А. Хейг, Президентнинг миллий хавфсизлик масалалари билан шуғулланувчи ёрдамчисининг ўринбосари Б. Скаукрофт, Президентнинг ёрдамчиси ва матбуот секретари Р. Зиглер, давлат департаментининг маслаҳатчиси Х. Сонненфельдт қатнашдилар.

(ТАСС).

СОВЕТ—АМЕРИКА МУЗОКАРАЛАРИ ТУГАДИ

КПСС Марказий Комитети Бош секретари Л. И. Брежнев СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. В. Подгорний СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигин ва СССР ташқи ишлар министри А. А. Громико билан Америка Қўшма Штатлари Президенти Р. Никсон ва АҚШ давлат секретари Г. Киссинжер ўртасидаги музокаралар 3 июль куни Кремлда ниҳоясига етказилди.

Олий даражадаги ҳозирги Совет — Америка учрашувининг умумий якунлари чиқарилди. Шундан кейин Совет — Америка ҳужжатлари имзоланди.

СОВЕТ РАҲБАРЛАРИ ШАРАФИГА

АҚШ Президенти Ричард М. Никсон билан рафиқаси 2 июль куни АҚШ элчихонасида Совет раҳбарлари шарафига зиёфат бердилар.

Зиёфатда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. В. Подгорний, СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигин, А. А. Гречко, А. А. Громико, Ф. Д. Кулаков, А. Н. Шелепин, Б. Н. Пономарев, Д. Ф. Устинов ўртоқлар, СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосарлари М. А. Яснов, Г. С. Дзоценидзе, СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосарлари И. В. Архипов, Н. К. Байбаков, В. А. Кириллин, И. Т. Новиков, Л. В. Смирнов, СССР Олий Совети Президиумининг Секретари М. П. Георгадзе, СССРнинг АҚШдаги элчиси А. Ф. Добринин, СССР министрлари, бошқа расмий кишилар ҳозир бўлишди.

Зиёфатда АҚШ президенти билан бирга АҚШ давлат секретари Г. Киссинжер, АҚШнинг СССРдаги элчиси У. Д. Стессел, Президентга ҳамроҳ бўлиб келган бошқа расмий кишилар бўлдилар.

Зиёфатда АҚШ Президенти Ричард М. Никсон нутқ сўзлади.

(Давоми учинчи бетда).

СОВЕТ—АМЕРИКА ҚЎШМА АХБОРОТИ

(Боши биринчи бетда).

Томонлар ядро қуролини тарқатмаслик тўғрисидаги шартноманинг катта аҳамиятини таъкидладилар. Улар шу шартномага мувофиқ, жумладан унинг VI моддасига мувофиқ ўз зиммаларига олган мажбуриятларни бажаришга иккала томоннинг бўлган муддаосини яна тасдиқлаб, бу шартноманинг самарадорлигини янада оширишни ёқлаб чиқдилар.

Қўшма баёнот ҳам имзоланди, бу баёнотда СССР билан АҚШ табиий муҳитга ҳарбий мақсадларда таъсир ўтказиш воситаларидан фойдаланиш хавф-хатарини тугатиш соҳасида эҳтимол тутилган энг самарали тадбирларни амалга оширишни ёқлаб чиқадилар.

Томонлар химиявий қурол каби хатарли оммавий қирғин қуролини давлатларнинг аслаҳахоналаридан чиқариб ташлай оладиган самарали халқаро битимдан манфаатдор эканликларини тасдиқладилар. СССР билан АҚШ бу йўлда тезроқ олға силжишга эришишга кўмаклашиш истаги билан қуролсизланиш комитетида биринчи қадам сифатида уруш олиб боришнинг энг хатарли, қирғин келтирувчи химиявий воситаларига тааллуқли халқаро конвенция тузиш хусусида биргаликда ташаббус кўрсатиш масаласини кўриб чиқишга аҳдлашдилар.

Томонлар шунга аминдирларки, улар қуролсизланиш йўлида бундан буён сарфланадиган куч-ғайратлар каби қурол-яроғларни чеклаш соҳасида ўзлари қўйган ва қўймоқчи бўлган янги муҳим қадамлар халқаро кескинликни юмшатишга кўмаклашади ва урушни инсоният жамияти турмушидан чиқариб ташлаш ва шу тариқа ялпи тинчликни таъминлашдан иборат тарихий вазифани ҳал этишга қўшилган сезиларли ҳисса бўлади. Қуролсизланишга бағишланган жаҳон конференциясини тегишли вақтда чақириш бу жараёнда ижобий роль ўйнаши мумкин, деган фикрни СССР ва АҚШ яна бир карра тасдиқладилар.

III. ХАЛҚАРО ПРОБЛЕМАЛАРНИ ҲАЛ ЭТИШДА ОЛҒА СИЛЖИШ

Учрашув давомида энг асосий халқаро проблемалар батафсил муҳокама қилинди.

Иккала томон шуни мамнуният билан қайд этдики, кескинликнинг юмшаши, тинчликнинг мустаҳкамланиши ва ўзаро манфаатли ҳамкорликнинг ривожланиши халқаро вазиятни ривожлантиришнинг тобора кўпроқ ўзига хос белгиси бўлиб қолмоқда.

Бунда томонлар халқаро вазиятни яхшилашда олға томон қилинаётган ҳаракат ўз-ўзидан содир бўлмай, балки ўтмишдан қолиб келаётган қийинчиликларни бартараф этиш учун аниқ мақсадни кўзлаб, актив куч-ғайрат сарфлашни талаб қилишига асосланадилар.

Дунёнинг ҳамма районларида мустаҳкам хавфсизликни якка-якка ва коллектив асосда таъминлаш, мавжуд халқаро можароларни ва кескинлик манбаларини тезроқ ва тўла-тўкис бартараф этиш ҳамда янги можаролар ва кескинлик манбалари келиб чиқишининг олдини олиш барча давлатлар ва халқларнинг асосий мақсади бўлиб қолиши лозим.

Совет Иттифоқи билан АҚШ катта ва кичик барча давлатларнинг тўла тенг ҳуқуқлилик ва ўзаро манфаат негизларидаги кенг ва самарали иқтисодий хамкорлик қилишининг тарафдоридирлар.

Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар — ҳар бир томон алоҳида-алоҳида ва иккаласи биргаликда барча ана шу вазифаларнинг бажарилишига кўмаклашишга аҳд қилганликларини тасдиқлайдилар.

ЕВРОПА

Томонлар олий даражадаги кейинги Совет-Америка учрашувидан сўнг Европадаги вазиятнинг ривожини муҳокама қилиб, Европа қитъасида мустаҳкам тинчлик, яхши қўшничилик ва ҳамкорлик муносабатларини вужудга келтириш йўлида яна ҳам сезиларли силжишларга эришилганлигини зўр мамнуният билан таъкидладилар.

Томонлар Европада хавфсизлик ва ҳамкорликка бағишланган кенгаш бу хайрли жараёнга қўшаётган катта ҳиссани табриклайдилар.

Улар кўпгина муҳим масалалар юзасидан кенгаш қилган катта ишни таъкидлаб, бу соҳадаги силжиш кенгашнинг ҳозирги босқичи якунида катта халқаро аҳамиятга эга бўлган ва шу кенгашда қатнашувчи давлатларнинг ўз муносабатларини коллектив бўлиб ишлаб чиқилган қатъий асосга қуриш аҳдини ифодалайдиган ҳужжатлар келишиб олинишини кўрсатиб турибди, деб ҳисоблайдилар. СССР билан АҚШ кенгашнинг бошқа қатнашчилари билан биргаликда қолган масалалар хусусида ҳамма учун мақбул бўлган қарорларга келиш йўлида барча куч-ғайратларини сарфлайдилар.

Томонлар Европада хавфсизлик ва ҳамкорликка бағишланган кенгашнинг муваффақиятли тугалланиши мустаҳкам тинчлик ўрнатиш манфаатларига мос бўлиб тушадиган шонли воқеа бўлиб қолишига ўзларининг ишончлари комил эканликларини изҳор этдилар. Шунга асосланиб СССР билан АҚШ кенгашнинг якунловчи босқичи яқин вақт ичида ўтказилишини ёқлаб чиқдилар. Иккала томон музокараларнинг натижалари кенгашни олий даражада туғаллаш имконини беришига ҳам асосланадилар, бу эса кенгашнинг Европанинг келажаги учун бўлган тарихий моҳиятига мос бўлиб тушган ва унинг қарорлари катта обрў-эътибор қозонишига олиб келган бўлур эди.

Томонлар кейинги йилларда турли ижтимоий системадаги Европа давлатлари ўртасида тузилган шартномалар ва битимларнинг Европадаги вазиятни қулай тарзда ривожлантириш учун доимий аҳамиятга эга эканлигини яна бир карра қайд қилдилар.

Германия Демократик Республикаси билан Германия Федератив Республикаси Бирлашган Миллатлар Ташкилотига қабул қилинганлиги хусусида мамнуният изҳор этилди.

Томонлар 1971 йил 3 сентябрдаги тўрт томонлама битим Европадаги стабилликни таъминлашда ва кескинликни юмшатишда муҳим роль ўйнайвериши лозимлигини ҳам таъкидладилар. Бу битимни ҳамма томонлар қатъий ва изчил бажаришини СССР билан АҚШ Европа марказидаги ўзаро ишонч ҳамда стабилликни давом эттириш ва мустаҳкамлаш учун зарур шарт деб ҳисоблайдилар.

СССР билан АҚШнинг фикри шуки, Европада стабилликни ва хавфсизликни мустаҳкамлаш мақсадида шу қитъадаги сиёсий кескинликни юмшатиш билан бирга ҳарбий соҳадаги кескинликни юмшатиш тадбирларини ҳам кўриш лозим бўлур эди. Шу муносабат билан улар қуролли кучларни ва қурол-яроғларни ўзаро қисқартириш ва Марказий Европадаги шу билан боғлиқ бўлган тадбирлар тўғрисида ўз иштирокларида олиб борилаётган музокараларга катта аҳамият берадилар. Томонлар бу музокаралар томонлардан бирортасининг хавфсизлигига зарар етказмасликни ва бир томонлама ҳарбий устунликларга йўл қўймасликни таъминлайдиган конкрет қарорларга эришишга олиб боради, деб умид билдирдилар.

ЯҚИН ШАРҚ

Томонларнинг фикрича, Яқин Шарқдаги уруш хавфини ва кескинликни йўқотиш шошилинч равишда ҳал этилиши лозим бўлган жуда муҳим вазифа бўлиб, Хавфсизлик Кенгашининг 338-резолюцияси асосида можарони одилона ва мустаҳкам равишда тинч бартараф этишга эришиш бирдан-бир оқилона йўлдир, бунда Яқин Шарқдаги ҳамма халқларнинг, шу жумладан Фаластин халқининг қонуний мафаатлари ҳамда мазкур райондаги барча давлатларнинг яшаш ҳуқуқи инобатга олиниши зарур.

СССР билан АҚШ Яқин Шарққа бағишланган Женева сулҳ конференциясининг ҳамраислари сифатида бу конференция ўз ишини имкони борича тезроқ бошлаб юбориши муҳим, конференцияда Яқин Шарқ районидан қатнашадиган бошқа мамлакатлар тўғрисидаги масалани кўриб чиқиш лозим, деб ҳисоблайдилар. Улар Яқин Шарқда одилона ва мустаҳкам тинчлик ўрнатишни Женева сулҳ конференциясининг бош мақсади деб биладилар, шу мақсадга эришишга иккала томон ҳар томонлама кўмаклашадилар.

СССР билан АҚШ ўртасида иккала мамлакатнинг Яқин Шарқдаги аҳволни тинч бартараф этиш йўлидаги куч-ғайратларини мувофиқлаштириб туриш учун мустаҳкам алоқа давом эттирилади, деб аҳдлашилди.

ҲИНДИ-ХИТОЙ

Томонлар Ҳинди-Хитойдаги вазият муайян равишда анча яхшиланганлигини қайд қилдилар.

Вьетнамдаги вазият тўғрисида фикрлашиш давомида томонлар шуни таъкидладиларки, 1973 йил 27 январь Париж битимининг ва Вьетнамга бағишланган халқаро конференциянинг 1973 йил 2 март ҳужжатининг қоидаларига ҳамма томонлар қатъий риоя қилиши асосидагина бу районда тинчлик ва стабиллик сақланиши ҳамда мустаҳкамланиши мумкин.

Лаосга келганда, у ерда коалицион маъмурият органлари тузилиши натижасида аҳволни нормаллаштиришда силжиш содир бўлди. Томонлар тегишли битимларни оғишмай бажаришни ҳам ёқлаб фикр билдирдилар.

Томонлар Камбоджа проблемасини Камбоджа халқининг четдан ҳеч кимнинг аралашувисиз эркин ва мустақил ривожланишдан иборат суверен ҳуқуқларини ҳурматлаш асосида тезроқ ва одилона ҳал этиш зарурлигини ҳам таъкидладилар.

БМТ РОЛИНИ МУСТАҲКАМЛАШ

Совет Иттифоқи билан Америка Қўшма Штатлари тинчлик, хавфсизликни сақлаш ва халқаро ҳамкорликни ривожлантириш қуроли бўлган Бирлашган Миллатлар Ташкилотига катта аҳамият берадилар. Улар Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг самарадорлигини, шу жумладан унинг БМТ Уставига қатъий риоя қилиш асосида тинчликни сақлаш борасидаги самарадорлигини ҳар томонлама ошириш мақсадида ўз куч-ғайратларини давом эттириш ниятида эканликларини яна бир карра тасдиқлайдилар.

IV. САВДО-ИҚТИСОДИЙ МУНОСАБАТЛАР

Учрашув давомида савдо-иқтисодий соҳада СССР билан АҚШ ўртасидаги муносабатларнинг аҳволи ва истиқболларини кўриб чиқишга катта эътибор берилди.

Томонлар бу соҳадаги ўзаро манфаатли алоқаларини тенглик ва камситмаслик асосида кенгайтириш ва ривожлантириш Совет-Америка муносабатларининг бутун комплексини қуриш учун қўйиладиган пойдеворнинг муҳим қисмидир, деб ҳисоблаётганликларини таъкидладилар. Савдо-иқтисодий алоқаларнинг иккала мамлакат потенциалларига мос бўладиган даражада янада кенг кўлам касб этиши бу пойдеворни мустаҳкамлайди ҳамда совет халқи билан америка халқига фойда келтиради.

Олий даражадаги аввалги учрашувдан бери Совет-Америка савдо-иқтисодий муносабатлари умуман ривожланиш йўлидан борганлигини томонлар мамнуният билан таъкидладилар. Бу нарса, жумладан, иккала мамлакат ўртасидаги товар обороти анча ўсиб, 1973 йилда 1,5 миллиард долларга етай деб қолганлигида ўз ифодасини топди. 1973 йил 24 июндаги Совет-Америка қўшма ахборотида 1973 йилдан 1975 йилгача бўлган уч йиллик давр ичида савдо-сотиқнинг умумий ҳажмини икки-уч миллиард долларга етказиш хусусида қўйилган мақсаддан ўзиб кетиш учун қулай истиқболлар борлиги таъкидланди. Савдо-сотиқ масалалари билан шуғулланувчи Совет-Америка қўшма комиссияси иқтисодий муносабатларни кенг кўламда ривожлантиришга кўмаклашувчи самарали механизм бўлиб келмоқда.

Томонлар Америка фирмалари билан Совет ташкилотларининг катта-катта лойиҳаларни амалга ошириш соҳасидаги, шу жумладан компенсация асосидаги узоқ муддатли ҳамкорлигини йўлга қўйишда муайян силжишга эришилганлигини қайд қилдилар. Улар бундай ҳамкорлик иккала мамлакатнинг савдо-иқтисодий алоқаларини ривожлантиришда муҳим элемент бўлишига аминдирлар. Томонлар Совет ва Америка ташкилотлари ҳамда фирмалари ўртасида тегишли битимлар тузилишини ва битимларнинг амалга оширилишини рағбатлантириш тўғрисида келишиб олдилар.

Томонлар бир қанча конкрет лойиҳалар соҳасида, шу жумладан юк автомобиллари ишлаб чиқариш, савдо маркази, кимёвий ўғитлар соҳасида олға томон силжиш бўлганлигини ҳисобга олиб, иккала томонни қизиқтирувчи бошқа соҳаларда ҳам, чунончи, целлюлоза-қоғоз ва ўрмон саноати, қора ва рангли металлургия, табиий газ, машинасозлик, шунингдек кўп энергия талаб қиладиган фойдали қазилмаларни қазиб олиш ва қайта ишлаш соҳаларида тегишли битимлар тузиш имконияти борлигини қайд қилдилар.

Томонлар иккала мамлакатнинг савдо-саноат доиралари ўртасидаги самарали ҳамкорлик ва алоқалар янада ривожланганлигини, бунда олий даражада ўтказилган аввалги учрашувда Вашингтонда СССРнинг савдо ваколатхонасини ва Москвада АҚШнинг коммерсия бюросини очиш тўғрисида, шунингдек Америка-Совет савдо-иқтисодий кенгашини таъсис этиш тўғрисида қабул қилинган қарорларнинг амалга оширилиши ижобий роль ўйнаганлигини таъкидладилар. Улар СССР билан АҚШ ўртасидаги савдо-иқтисодий муносабатларни муваффақиятли ривожлантириш учун қулай шарт-шароитларни бундан буён ҳам яратиб бериш истагида эканликларини изҳор қилдилар.

Савдо-сотиқ тўғрисида 1972 йил октябрда тузилган Совет-Америка битимини тезроқ кучга киритишдан иккала томон ўзининг манфаатдор эканлигини билдирди.

Томонлар иккала мамлакат ўртасидаги иқтисодий муносабатларни янада ривожлантиришга кўмаклашиш истагида СССР билан АҚШ ўртасида экономика, саноат ва техника соҳасидаги ҳамкорликка кўмаклашиш тўғрисида узоқ муддатли битимни имзоладилар. Уларнинг фикри шуки, шу битимда кўзда тутилган ҳамкорликни ўн йиллик давр ичида изчиллик билан амалга ошириш умуман икки томонлама муносабатларни мустаҳкамлашнинг муҳим омили бўлади, иккала мамлакат халқларининг манфаатларига хизмат қилади.

Кема қатновининг баъзи масалалари хусусида 1972 йил октябрида уч йиллик муддатга тузилган битим қандай бажарилаётганлигини кўриб чиқиб ва шу пайтгача орттирилган тажрибани ҳисобга олиб, томонлар шу битимнинг амал қилиш муддати тугагунга қадар бу соҳада янги битим тузиш лозимлигини айтдилар. Бу битим тўғрисидаги музокаралар шу йил бошланади.

V. ИККИ ТОМОНЛАМА МУНОСАБАТЛАРНИНГ БОШҚА СОҲАЛАРИДАГИ СИЛЖИШ

Томонлар 1972—73 йилларда ҳамкорлик тўғрисида битимлар қандай бажарилаётганлигини кўриб чиқиб, Совет-Америка қўшма комиссиялари ва иш группалари шу битимлар доирасида иккала мамлакатнинг илмий ва техникавий ташкилотлари, олимлари ва мутахассислари, маданият арбоблари ўртасида мунтазам алоқалар ва ҳамкорликни йўлга қўйиш соҳасида фойдали иш қилганлигини қайд этдилар.

Томонлар мамнуният билан шуни таъкидлайдиларки, ҳамкорликнинг медицина фани ва соғлиқни сақлаш, инсон атрофидаги муҳитни муҳофаза қилиш ва яхшилаш, фан ва техника, космик фазони ва жаҳон океанини тадқиқ қилиш, атом энергиясидан тинч мақсадларда фойдаланиш, қишлоқ хўжалиги, транспорт сингари соҳаларида СССР билан АҚШнинг куч-ғайратларини бирлаштириш инсоният олдида турган бир қанча актуал ва мураккаб илмий-техникавий проблемаларни жадал ҳал этиш учун шарт-шароит яратади.

Бу тарздаги ҳамкорлик Совет-Америка муносабатларининг структурасини ривожлантиришга муҳим ҳисса қўшади, бу муносабатларга янада конкрет ижобий мазмун бахш этади.

Томонлар ўз ўрталарида тузилган битимлар асосида илмий-техникавий ҳамкорликни ва маданий алоқаларни кенгайтириш ҳамда ривожлантиришга интилавердилар.

Илмий-техникавий ҳамкорлик ишидаги ижобий тажрибага таяниб ва ўзларининг ўзаро муносабатларидаги бу муҳим соҳада янада тараққиёт бўлишини таъминлашга интилиб, томонлар бундай ҳамкорликни қуйидаги янги соҳаларга ёйишга қарор қилдилар.

ЭНЕРГЕТИКА

Ҳар иккала мамлакат саноатининг, транспортининг ва бошқа хўжалик тармоқларининг энергияга ўсиб бораётган талабини ва шу муносабат билан энергиянинг анъанавий манбаларидан фойдаланишдаги ва янги манбаларини ўзлаштиришдаги оптимал методларни ишлаб чиқишда илмий-техникавий ҳамкорликни интенсивлаштириш зарурлигини, шунингдек ҳар иккала томоннинг энергетика программаларини ва проблемаларини тушунишга кўмаклашишни ҳисобга олиб, томонлар энергетика соҳасида ҳамкорлик қилиш тўғрисида битим туздилар. Шу мақсадда тузиладиган Совет — Америка қўшма комиссияси битимнинг бажарилиши учун масъулдир.

УЙ-ЖОЙ ҚУРИЛИШИ ВА БОШҚА ХИЛ ҚУРИЛИШЛАР

Томонлар уй-жой қурилиши ва бошқа қурилишлар соҳасида ҳамкорлик қилиш тўғрисида битим имзоладилар. Бу битимдан кўзатилган мақсад биноларнинг ва қурилиш материалларининг пишиқлигини ва сифатини ошириш, сейсмик районларда ва иқлим шароити мураккаб районларда янги шаҳарларни планлаштириш ва бино қилиш сингари соҳалар бўйича уй-жой қуриш ва бошқа хил қурилишларнинг замонавий методлари билан алоқадор проблемаларни биргаликда ҳал этишга кўмаклашишдан иборатдир. Бу битимни амалга оширмоқ учун уй-жой қурилиши ва бошқа хил қурилишлар соҳасида ҳамкорлик қилувчи Совет — Америка қўшма комиссияси тузилади ва у конкрет иш программаларини белгилаб беради.

Зилзилалар бўлиб турадиган районларда яшаб турган одамлар ҳаёти учун кўпроқ бехатарликни таъминлаш мақсадида томонлар шу районлардаги биноларнинг ва бошқа иншоотларнинг пишиқлигини ошириш мақсадида биргаликда олиб бориладиган тадқиқотлар программасини, жумладан, тайёр йиғма конструкциялардан қурилган уй-жой биноларининг зилзила вақтида ўзини қандай тутишига доир проблемаларни тадқиқ қилиш программасини биринчи навбатда амалга оширишга аҳдлашдилар.

СУНЪИЙ ЮРАК ПРОБЛЕМАСИГА ДОИР ТАДҚИҚОТЛАР

Медицина фани ва соғлиқни сақлаш соҳасида қўшма программаларни амалга ошириш давомида ҳар иккала мамлакатнинг олимлари ва мутахассислари ҳозирги замон медицина фанининг энг катта ва инсонпарварлик проблемаларидан бирини ҳал этиш — сунъий юрак яратиш мақсадида олиб борилаётган ишларга бутун куч ва ғайратни қаратиш зарур, деган хулосага келдилар. Қилинадиган ишларнинг назарий ва техникавий жиҳатдан ғоят мураккаблигини ҳисобга олиб, томонлар бу масалага доир махсус битим туздилар. Соғлиқни сақлаш соҳасида ҳамкорлик қилувчи Совет—Америка қўшма комиссияси бу лойиҳанинг амалга оширилиши учун масъулиятни ўз зиммасига олади.

КОСМОС СОҲАСИДА ҲАМКОРЛИК

Совет ва Америка космик кемалари «Союз» ва «Аполлон»нинг учувчилар бошқарган ҳолда биргаликда 1975 йилда биринчи учиши, шу учиш чоғида уларнинг бир-бири билан туташтирилиши ва космонавтларнинг бир кемадан иккинчи кемага ўтиши мўлжаллаб қўйилганлиги муносабати билан бу учишга тайёргарлик муваффақиятли бораётганлигидан томонлар мамнун бўлганликларини изҳор этдилар. Амалдаги битимларга мувофиқ космик фазони тадқиқ қилиш билан алоқадор бошқа бир қанча соҳаларда ҳам самарали ҳамкорлик қилинмоқда.

Тинч мақсадларда космосни тадқиқ этишда, шу жумладан, одамнинг космосда учиши бехатар бўлишини таъминловчи системаларни пишиқтириш ишида Совет — Америка ҳамкорлигини янада давом эттиришга катта аҳамият бериб ва бу соҳадаги тажрибани мустаҳкамлаш матлублигини ҳисобга олиб, томонлар 1975 йилнинг июль ойига мўлжалланган Совет — Америка космик учиши амалга оширилганидан кейин биргаликда бажариладиган лойиҳаларни амалга ошириш имкониятларини ўрганишни давом эттиришга аҳдлашдилар.

КЕЛАЖАК ТРАНСПОРТИ

Транспортнинг перспектив воситаларини ривожлантиришнинг аҳамиятини эътироф қилиб, томонлар келажакнинг ер устида ғоят тез юрадиган, транспортнинг тежамли, самарали ва ишончли формаларини таъминлаши мумкин бўлган транспорт системалари, шу жумладан магнит кучи билан юрадиган поезд биргаликда ишлаш учун матлуб ва янги соҳа бўлур эди, деган бамаслаҳат фикрга келдилар. Транспорт соҳасида ҳамкорлик тўғрисида 1973 йилги битимга мувофиқ, бу соҳадаги тадқиқотларда қўшма программани ишлаб чиқиш билан шуғулланадиган иш группаси транспорт бўйича Совет — Америка қўшма комиссиясининг шу йил кузда ўтказиладиган мажлисида тузилади.

АТРОФ МУҲИТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ

Атроф муҳитни муҳофаза қилиш ишида СССР билан АҚШ ўртасида 1972 йил май ойида тузилган битим доирасида муваффақиятли равишда амалга оширилаётган ҳамкорликни кенгайтириш ҳамда маориф, фан ва маданият масалалари бўйича Бирлашган Миллатлар Ташкилоти (ЮНЕСКО) ташаббуси билан ўтказилаётган «Одам ва биосфера» халқаро программасини бажаришга ҳисса қўшиш ниятида томонлар ўсимликлар ва ҳайвонот оламининг генетика жиҳатидан қимматли зотларини, экологик системаларни сақлаб қолиш ҳамда жаҳондаги атроф муҳитни муҳофаза қилиш бўйича одамнинг тағин ҳам самаралироқ фаолияти учун зарур бўлган илмий-тадқиқотларни ўтказиш учун ўз мамлакатларининг территорияларида муайян табиий зоналар — биосфера қўриқхоналарини ажратиб қўйишга шартлашдилар. Бу лойиҳани амалга ошириш ишлари атроф муҳитни муҳофаза қилиш соҳасида ҳамкорлик қилиш бўйича илгари тузилган Совет — Америка қўшма комиссияси томонидан ЮНЕСКОнинг мазкур программасидаги мақсадларга мувофиқ ўтказилажак.

МАДАНИЙ ҲАМКОРЛИК

Ҳамжиҳатликни яхшилаш воситаси сифатида маданий ҳамкорликнинг муҳимлигини ҳисобга олиб, томонлар санъат асарларининг катта коллекцияларини айирбошлаш хусусида СССР Маданият министрлиги билан Нью-Йоркдаги Метрополитен музейи аҳдлашиб қўйганлигидан ўзларининг мамнун бўлганликларини изҳор этдилар. Коллекцияларни бундай айирбошлаш алоқалар, айирбошлашлар ва ҳамкорлик тўғрисида 1973 йил 19 июнда имзоланган умумий битимга мувофиқ амалга оширилади, шу битимга кўра, томонлар ҳар иккала мамлакат музейлари ўртасида виставкаларни айирбошлашга кўмаклашишга розилик билдирдилар.

ЯНГИ КОНСУЛХОНАЛАР ТАЪСИС ЭТИШ

СССР билан АҚШ ўртасида алоқалар тез ривожланиб бораётганлигини ва Совет — Америка консуллик конвенцияси асосида консуллик муносабатларини янада кенгайтиришнинг аҳамиятини ҳисобга олиб ҳамда иккала мамлакат ўртасида савдо-сотиқ, туризм ва турли соҳаларда ҳамкорлик қилинишига кўмаклашишни истаб томонлар ҳар иккала томоннинг икки-уч шаҳрида қўшимча бош консулхоналар очиш тўғрисида шартлашдилар.

Биринчи қадам тариқасида Нью-Йоркда СССР бош консулхонасини ва Киевда АҚШ бош консулхонасини айни бир вақтда таъсис қилиш тўғрисида асосан келишиб олинди. Бу келишувни амалга ошириш мақсадида музокаралар яқин фурсатда ўтказилади.

* * *

Томонлар ушбу учрашув чоғида ўз ўрталаридаги музокаралар очиқ кўнгиллилик билан ва конструктив характерда ўтганлигини ва самарали натижалар берганлигини юксак баҳоладилар. Улар шу нарсага аминдирларки, бу натижалар ҳар иккала мамлакат халқларининг бахт-саодати учун СССР билан АҚШ ўртасидаги муносабатларни яхшилаш йўлида янги муҳим босқич бўлади, уларнинг ялпи тинчликни ва хавфсизликни мустаҳкамлаш йўлида сарфлаётган куч-ғайратларига муҳим ҳисса бўлиб қўшилади.

Шу муносабат билан томонлар олий даражадаги Совет — Америка учрашувларининг ғоят муҳимлигини ва амалий жиҳатдан катта фойдали эканлигини яна бир марта қайд қилиб, бундай учрашувларни мунтазам равишда ўтказиб туриб, ўзлари зарур деб топганлари тақдирда эса, ошиғич масалаларни муҳокама қилмоқ ва ҳал этмоқ учун ҳам учрашувлар ўтказиш тўғрисида ўзларининг келишиб олганликларини таъкидладилар. Шунингдек, томонлар актив ва мустаҳкам алоқаларни ва маслаҳатлашувларни давом эттиришга ўзларининг тайёр эканликларини ҳам айтдилар.

АҚШ Президенти КПСС Марказий Комитети Бош секретари Л. И. Брежневни 1975 йилда расмий визит билан Америка Қўшма Штатларига таклиф қилди. Бу таклиф мамнуният билан қабул қилинди.

Москва, 1974 йил 3 июль.

Л. БРЕЖНЕВ
КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари.

Р. НИКСОН
Америка Қўшма Штатларининг Президенти.

Кремлда қабул

СССР Олий Совети Президиуми билан СССР ҳукумати 3 июлда АҚШ Президенти Ричард М. Никсон ва унинг рафиқаси шарафига қабул маросими уюштирди.

Катта Кремль саройининг Георгий залида ўтказилган қабул маросимида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. В. Подгорний, СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигин, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. А. Громико, А. П. Кириленко, Ф. Д. Кулаков, А. Я. Пельше, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев ўртоқлар, СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосарлари М. А. Яснов, Г. С. Дзоценидзе, СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосарлари И. В. Архипов, Н. К. Байбаков, В. А. Кириллин, М. А. Лесечко, В. Н. Новиков, И. Т. Новиков, З. Н. Нуриев, Л. В. Смирнов, Н. А. Тихонов, СССР Олий Совети Президиумининг Секретари М. П. Георгадзе, СССРнинг АҚШдаги элчиси А. Ф. Добринин ва бошқа расмий кишилар ҳозир бўлишди.

Қабул маросимида Америка томонидан АҚШ давлат секретари Г. Киссинжер, АҚШнинг СССРдаги элчиси У. Д. Стессел, АҚШ президентига ҳамроҳ бўлиб келган бошқа расмий кишилар иштирок этишди.

Совет Иттифоқидаги дипломатия элчихоналарининг бошлиқлари, совет ва чет эл журналистлари меҳмон сифатида қатнашдилар.

Қабул маросими бошланиши олдидан Америка Қўшма Штатлари билан Совет Иттифоқи давлат гимнлари ижро этилди.

Қабул маросимида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежневга, бошқа совет раҳбарларига, шунингдек АҚШ президенти Ричард Никсонга «Союз — Аполлон» программаси бўйича биргаликда ўтказиладиган Совет — Америка космик парвозига тайёргарлик кўришда қатнашаётган америка ва совет космонавтлари таништирилди.

(ТАСС).

ВИЗИТ ТУГАДИ

АҚШ Президенти Р. Никсон жўнаб кетди

Расмий визит билан Совет Иттифоқида меҳмон бўлиб турган Америка Қўшма Штатларининг Президенти Ричард М. Никсон рафиқаси билан 3 июлда Москвадан АҚШга жўнаб кетди.

АҚШ Президентининг ёрдамчиси А. Хейг, президент ёрдамчиси ва матбуот секретари Р. Зиглер, президентнинг миллий хавфсизлик масалалари билан шуғулланувчи ёрдамчисининг ўринбосари Б. Скаукрофт, бошқа расмий кишилар Р. Никсон билан бирга Москвадан жўнаб кетдилар.

Внуково аэродроми Америка Қўшма Штатлари ва Совет Иттифоқининг давлат байроқлари билан безатилган эди.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. В. Подгорний, СССР Министрлар Советининг Раиси А. Н. Косигин, СССР ташқи ишлар министри А. А. Громико, СССРнинг АҚШдаги элчиси А. Ф. Добринин ҳурматли меҳмонни кузатиб қўйиш учун аэродромга келдилар.

СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосарлари М. А. Яснов, Г. С. Дзоценидзе, СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосарлари И. В. Архипов, В. А. Кириллин, СССР Олий Совети Президиумининг Секретари М. П. Георгадзе, СССР министрлари Б. П. Бугаев, Т. Б. Гуженко, В. П. Елютин, Б. В. Петровский, Е. А. Фурцева, СССР министрларининг биринчи ўринбосарлари В. В. Кузнецов, М. Р. Кузьмин, СССР Министрлар Совети ҳузуридаги давлат хавфсизлиги комитети раисининг ўринбосари Г. К. Цинев, Москва Совети ижроия комитети раисининг биринчи ўринбосари В. П. Исаев, СССР Ташқи ишлар министрлиги коллегиясининг аъзоси Г. М. Корниенко, СССР Ташқи ишлар министрлиги протокол бўлимининг мудири Д. С. Никифоров ва бошқа расмий кишилар ҳам АҚШ Президентини кузатиб қолдилар.

Кузатиб қолувчилар орасида АҚШнинг СССРдаги элчиси У. Д. Стессел ҳам бор эди. Элчихонанинг дипломатия ходимлари, совет ва чет эл журналистлари ҳам шу ерда эди.

Учиш майдонида СССР Қуролли Кучларининг уч тури — пиёдалар, учувчилар, денгизчиларнинг фахрий қоровули саф тортиб турди. АҚШ Президенти фахрий қоровул бошлиғининг рапортини қабул қилди.

Америка Қўшма Штатлари билан Совет Иттифоқининг давлат гимнлари ижро этилди.

Л. И. Брежнев билан Р. Никсон совет қўшинлари сафи олдидан ўтадилар. Улар аэродромга тўпланган москваликлар ёнига келадилар. АҚШ Президенти улар билан самимий хайрлашади.

Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорний, А. Н. Косигин, А. А. Громико, А. Ф. Добринин самолёт пиллапояси ёнида Р. Никсон билан хайрлашадилар.

В. П. Брежнева, Л. Д. Громико, И. Н. Добринина ҳам Р. Никсонни ва унинг рафиқасини кузатиб қолдилар.

Кремлдаги резиденциясидан аэропортгача бўлган йўлда АҚШ Президенти Р. Никсонни, Л. И. Брежнев, Н. В. Подгорний, А. Н. Косигинни Москва аҳолиси кузатиб қолди.

Мотоциклчилар эскорти ҳамроҳлигида автомашиналар кортежи ўтган кўчалар ва майдонлар АҚШ ва СССР давлат байроқлари билан безатилган эди.

* * *

АҚШ давлат секретари, президентнинг хавфсизлик масалалари билан шуғулланувчи ёрдамчиси Г. Киссинжер шу куниёқ Москвадан ГФРга жўнаб кетди.

(ТАСС).

ДИПЛОМАТИЯ ЭЛЧИХОНАЛАРИНИНГ БОШЛИҚЛАРИ ТАНИШТИРИЛДИ

3 июлда Кремлда Америка Қўшма Штатлари Президенти Ричард М. Никсонга СССРдаги дипломатия элчихоналарининг бошлиқлари таништирилди.

Чет эл дипломатларини СССР Ташқи ишлар министрлиги протокол бўлимининг мудири Д. С. Никифоров таништирди.

Чет эл дипломатларини таништириш маросимида АҚШ давлат секретари Г. Киссинжер, АҚШнинг СССРдаги элчиси У. Д. Стессел ҳозир бўлдилар.

(ТАСС).

ЎЗБЕКИСТОНДА УЧРАШУВЛАР

Парламентлараро иттифоқ кенгашининг раиси, Ҳиндистон Республикаси парламенти халқ палатасининг спикери Г. С. Дхиллон Ўзбекистон билан танишувни туғаллади. Ҳиндистоннинг собиқ Бош министри Лаъл Баҳодир Шастри 1966 йилда яшаган шаҳар четидаги дачани 3 июль куни бориб кўрди. Сўнгра меҳмон Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг шарқшунослик институтида, Р. Р. Шредер номидаги боғдорчилик, узумчилик ва виночилик илмий тадқиқот институтида, Ўзбекистон ССР Халқ хўжалиги ютуқлари виставкасида бўлди.

Кечқурун Г. С. Дхиллон Совет-Ҳиндистон маданий алоқалар жамияти Ўзбекистон бўлимининг активлари билан учрашди.

(ЎзТАГ).

СОВЕТ РАҲБАРЛАРИ ШАРАФИГА

РИЧАРД М. НИКСОН НУТҚИ

(Боши 1-бетда).

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Брежнев жаноблари!

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Подгорний жаноблари!

СССР Министрлар Советининг Раиси Косигин жаноблари!

Атоқли меҳмонларимиз, Совет Иттифоқи ва АҚШнинг вакиллари!

Бош секретарь жаноблари, бизга ва ҳамма ҳамроҳларимизга бу ерда кўрсатилаётган меҳмондўстлик учун барчамизнинг қалбимизда жўшаётган чексиз миннатдорчилик туйғусини сўз билан ифодалаш қийин. Шу уйда бизнинг меҳмонимиз сифатида Сизнинг ҳозир бўлишингиз бугун биз учун катта шарафдир.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Брежнев жаноблари, Олий Совет Президиумининг Раиси Подгорний жаноблари, Министрлар Советининг Раиси Косигин жаноблари! Ўтган шу беш кунга назар ташлаб, биз унутилмас таассуротлар олганлигимизни сезиб турибмиз. Биринчи оқшом Кремлда ажойиб зиёфат берилди, Большой театрда кўрсатилган гўзал томоша бизга музика, рақс, қўшиқлар ёрдамида Совет Иттифоқининг ҳамма жойларини тасаввур қилиш имконини берди, сўнгра биз, ҳар ҳолда мен ўзим Қримга, Ореандага биринчи марта боришга муяссар бўлдим, ниҳоят кеча Минскка визит қилдик.

Биз ҳаммамиз мушкул аҳволга тушиб қолдик, чунки сизлар бизга шу қадар зўр иззат-икром кўрсатдингизки, биз яна бир йилдан кейин Америка Қўшма Штатларига ташриф буюрганингизда бунга лойиқ иззат-икром кўрсата олишимизни билмай турибмиз. Аммо мен ишонтириб айта оламанки, Сизни самимий кутиб оладилар ва биз мен биринчи бор Совет Иттифоқига президент сифатида келганимда — икки йил аввал асос солинган тараққиётни давом эттиришга интиламиз.

Биз учрашувларимизнинг якунловчи ҳужжатларини имзолаймиз. Ҳозиргача имзоланган ҳужжатлар билан бирга, уларнинг ҳаммаси биргаликда Совет-Америка муносабатларида эришилган каттагина тараққиётнинг, уруш хавфини камайтириш, ҳамма одамларимиз тинчлик неъматларидан тобора кўпроқ баҳраманд бўла олади, деган ишончни мустаҳкамлашдан иборат умумий мақсадларимизга эришиш йўлидаги тараққиётнинг рамзи бўлади.

Кеча мен Белоруссиядаги Хатинь ёдгорлигини зиёрат қилганимда кўп нарсаларни ўйладим. Бугун — телевидение орқали гапираётганимда қишлоқ темирчиси Иосиф Каминскийни тилга олдим. У ерда шу темирчининг қиёфаси, ҳалок бўлган 15 яшар ўғлини қўлида кўтариб турган кишининг қиёфаси бронзада тасвирланган. Ўша пайт мен кўп нарсаларни ўйладим, бироқ аввало шу қадар норасида умри хазон бўлмаганида бу бола қандай одам бўлиб етишиши мумкинлигини ўйладим. Эҳтимол у улуғ олим бўлиб етишар эди, эҳтимол оромбахш музика ёза оладиган ёки санъатнинг гўзал дурдоналарини яратадиган инсон бўларди. Эҳтимол, у медицина соҳасида ишлаб инсониятга азоб бераётган рак ёки бошқа хатарли дардларни даволаш усулларини топиши мумкин эди.

Мен Сиз билан Сизнинг ўртоқларингиз билан биргаликда қилаётган ишимиз тўғрисида ўйлаганимда Сиз билан биз болаларимиз, набираларимиз ва авараларимиз, дунёда яшайдиган ҳамма кишиларнинг бахт-саодати учун ишлаётганлигимизни англайман. Биз бир учрашувда ёки ҳатто икки ёхуд уч учрашув давомида ҳам пировард мақсадимизга эриша олмаймиз, аммо, тараққиётга изчиллик билан интилишни, тараққиётга эришишни давом эттириб, ҳар галги янги учрашув натижасида биз халқларимиз учун ва бошқа барча халқлар учун мустаҳкам тинчлик ўрнатиш ишига катта ҳисса қўшаберамиз. Биз қилаётган ишларнинг ҳаммасини халқларимиз қўллаб-қувватламаса, буларнинг ҳаммасига ўтмишда ҳам ҳозир ҳам эришиш мумкин бўлмас эди, назаримда келажакда ҳам эришиш мумкин бўлмаган бўлур эди.

Совет Иттифоқига қилган сафарларим тажрибасидан шуни биламанки, Сизнинг сиёсатингизни Совет Иттифоқи халқининг жуда катта кўпчилиги қўллаб-қувватламоқда. Сизнинг сиёсатингиз уруш хавфини камайтиришга, янада мустаҳкам тинчлик учун шарт-шароитни кўпайтиришга қаратилган.

Мен ҳам Сизларни ишонтириб айта оламанки, бизнинг халқларимиз ўртасидагина эмас, шу билан бирга раҳбарларимиз ўртасида ҳам янада мустаҳкам ва дўстона ўзаро муносабатларни ривожлантиришга қаратилган сиёсатимизни Америка халқининг жуда кўпчилиги қўллаб-қувватламоқда.

Пировардида шуни айтмоқчиманки, биз ҳозиргача эришган ва келажакда эришадиган тараққиёт халқларимизнинг қўллаб-қувватлашидан ташқари яна шу халқларнинг раҳбарлари кўрсатаётган ташаббуслар туфайли ҳам юзага чиқиши мумкин. Шу учрашувлар вақтида ҳозир бўлган кишиларнинг ҳаммаси мамлакатларимизнинг раҳбарлари ўртасида вужудга келган шахсий ўзаро муносабатларни, шахсий дўстликни юксак қадрладилар. Зотан бизнинг фикримиздаги тафовутлар қандай бўлишидан қатъий назар, биз бир-биримиз билан дўст сифатида учраша олмаганимизда, бу тафовутларни бартараф этишга ҳеч қачон муваффақ бўлиш насиб этмаслигини тушуниб турибмиз.

Шу боисдан ҳам бугун мен Бош секретарь Брежневнинг соғлиғи учун, Олий Совет Президиумининг Раиси Подгорнийнинг соғлиғи учун, Министрлар Советининг Раиси Косигиннинг соғлиғи учун ва барча совет меҳмонларимизнинг соғлиғи учун ўтган икки йил мобайнида вужудга келган дўстлик руҳида қадаҳ кўтаришни таклиф қиламан. Биз расмий лавозимларни эгаллаб турган сизлар учун қадаҳ кўтарамиз, аммо бундан ҳам муҳимроғи сизларнинг сиҳат-саломатлигингиз учун қадаҳ кўтарамиз, чунки сизлар дўстсизлар, яна шунинг учунки, ўртамизда вужудга келган самимий шахсий ўзаро муносабатлар мамлакатларимизнинг халқлари астойдил интилаётган мустаҳкам тинчликни қуриш ишига янада кўпроқ ҳисса қўшишимизга кўмаклашади.

Хуллас, Бош секретарь Брежневнинг ва бошқа ҳамма атоқли совет меҳмонларимизнинг соғлиги учун! Совет ва Америка халқлари ўртасидаги дўстлик учун, ҳамма халқларга тинчлик учун, шу ўзаро муносабатлар туфайли қурилиши мумкин бўлган тинчлик учун! Шуларнинг ҳаммаси учун мен қадаҳ кўтаришни истайман.

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев жавоб нутқи сўзлади.

Л. И. БРЕЖНЕВ НУТҚИ

Муҳтарам президент жаноблари!

Муҳтарама Никсон хоним!

Хонимлар ва жаноблар!

Ўртоқлар!

Президент жаноблари, аввало бизнинг мамлакатимиз ва халқимиз шаънига айтган дўстона сўзларингиз ва истакларингиз учун миннатдорчилик билдирмоқчиман.

Совет кишилари ҳам Америка халқига ҳурмат ва дўстлик туйғулари билан қарамоқдалар.

Биз шунга аминмизки, бу ўзаро яхши ҳис-туйғулар мамлакатларимиз ўртасидаги муносабатлар тинчлик ва ҳамкорлик йўлидан олға ривожланаберган сайин тобора ўсиб, мустаҳкамланаверади.

Сиз, президент жанобларининг визитингиз, шу билан бирга музокараларимиз ҳам ниҳоясига етай деб қолди. Аввалги икки учрашув каби бу учрашувнинг натижаларини ҳам амалий ва салмоқли, деб аташ учун ҳозирнинг ўзидаёқ сиз билан бизнинг ҳамма асосларимиз бор.

Бу ўринда мен, аввало Совет-Америка муносабатларида ҳақли равишда марказий соҳа деб аташ мумкин бўлган соҳада — уруш хавфини камайтириш ва қуролланиш пойгасини камайтириш соҳасида қўйилган янги қадамларни назарда тутаман.

Биз ҳали бир қанча муҳим битимлар ва СССР раҳбарлари билан АҚШ раҳбарларининг музокаралари тўғрисидаги якунловчи қўшма ахборотни имзолашимиз керак. Шу ҳужжатларнинг конкрет мазмунини аввалдан айтиб ўтирмасдан, фақат шуни таъкидламоқчиманки, иккала мамлакатнинг ракетадан мудофаа системаларини янада чеклаш, ядро қуролини ер остида портлатишни баҳамжиҳат чеклаш, стратегик ҳужум қуролларини янада чеклашга қаратилган янги куч-ғайратлар ва бошқа бир қанча тадбирлар — шуларнинг ҳаммаси бирга қўшилиб, тинчлик ва ўзаро ишончни мустаҳкамлашнинг ўзимиз биргаликда белгилаб олган йўлидан анча олға силжиганлигимизни билдиради.

Бу комплекс янада кенгроқ бўлиши ҳам мумкин эди, албатта. Аммо бу гал эришилган силжишнинг ўзи ҳам халқаро кескинликни юмшатишни сезиларли равишда мустаҳкамлайди ва чуқурлаштиради, бутун дунёда тинчлик ишига хизмат қилади.

Учрашувимиз давомида СССР билан АҚШ ўртасида савдо-иқтисодий ва илмий-техникавий ҳамкорликни кенгайтириш тўғрисида имзоланган битимлар ҳам Совет-Америка муносабатлари тинимсиз тобора ривожланиб бораётганлигидан далолат беради.

Келгусида иккала улуғ халқнинг ва бутун оламдаги тинч одамларнинг манфаати йўлида ҳамкорлик қилиш учун янги уфқлар, янги соҳалар очилмоқда. Кенг кўламдаги иқтисодий лойиҳаларда ва энергиянинг янги манбаларини ўзлаштиришда, транспорт магистралларида, олимларнинг лабораторияларида, архитекторларнинг лойиҳалаш залларида — ҳамма жойда мамлакатларимизнинг одамларнинг тинчлиги ва яхшироқ яшаши йўлидаги самарали ўзаро манфаатли ҳамкорлигининг янги куртаклари униб чиқаверади.

Президент жаноблари, олий даражадаги учрашувлар Совет-Америка муносабатларини яхши амалий руҳда ривожлантириш учун нақадар аҳамиятли эканлиги шу кунларда яққол намоён бўлди, десам, назаримда, шу фикримга қўшиларсиз, деб ўйлайман. Бу учрашувлар кўпгина проблемаларни, шу жумладан энг қийин ва мураккаб проблемаларни ҳал этишга тарихий истиқболни ва халқларнинг доимий манфаатларини ҳисобга олиб, кенгроқ назар билан қараш имкониятини осонлаштиради. Бу учрашувлар давлат аппаратининг ҳамма бўғинлари ишида иккала томоннинг турли лавозимдаги вакилларига мадад беради.

Шу муносабат билан биз ўз раҳбарларининг топшируви биноан шу учрашувни ва тегишли ҳужжатларни тайёрлаш соҳасидаги катта ва сермеҳнат ишда қатнашган дипломатия, ташқи савдо ва бошқа идораларимиз, муассасаларимиз ва ташкилотларимизнинг ҳамма ходимларига миннатдорчилигимизни билдирамиз, деб ўйлайман.

Халқаро проблемалар хусусидаги музокараларимиз тўғрисида алоҳида гапириб ўтмоқчиман. Президент Никсон билан бўлган аввалги учрашувларимиз вақтидаги каби бу сафарги музокаралар ҳам муфассал, ғоят ошкора ва фойдали бўлди.

Бир қанча конкрет масалалар хусусида иккала мамлакатимизнинг қарашлари ва позицияларидаги ҳамма тафовутларга қарамай музокараларда Совет томонидан қатнашган кишилар, чамаси, Америка томонидан қатнашган кишилар ҳам ялпи тинчликни мустаҳкамлаш ҳамда барча давлатларнинг ҳур тинч-тотув яшаш принциплари ва БМТ устави қоидалари руҳида тинч ҳамкорлик қилиши учун шарт-шароит яратиш соҳасида СССР билан АҚШнинг биргаликда ёки параллель куч-ғайрат сарфлашларини бениҳоя муҳим иш деб ҳисоблаб келдилар ва шундай деб ҳисоблайдилар.

Шу маънода Совет-Америка муносабатларининг яхшиланиши нақадар фойдали таъсир ўтказиши мумкинлигини ўтган икки йил тажрибаси кўрсатиб берди. Бу муносабатларнинг яхшиланиши Вьетнамдаги урушни тўхтатишда ҳам, Яқин Шарқдаги можарони тинч бартараф этиш йўлида муайян силжишга эришиш учун шарт-шароит яратишда ҳам, Умумевропа кенгашини чақиришда ҳам ўзининг ижобий ролини ўйнади, албатта.

Бизнинг фикримизча, ҳозирги вазифа бошланган ишни муваффақиятли туғаллашдан, шунингдек бундан буён ҳам Совет-Америка муносабатларининг ривожи ялпи тинчлик ва халқлар хавфсизлигига фойда келтира берадиган бўлишини таъминлашдан иборат.

Музокараларимизнинг сиёсий якунлари иккала томоннинг мамлакатларимиз ўртасида кўп соҳалардаги алоқаларни ва ҳамкорликни ривожлантириш ҳамда кенгайтиришни давом эттиришга ва халқаро майдонда кескинликни юмшатиш ва тинчлик манфаатларини кўзлаб иш кўришга аҳд қилганлигининг янги исботи бўлади, десам муболаға қилмаган бўламан, деб ўйлайман. Музокаралардан айни шуни кутаётган эдик. Шу боисдан ҳам музокараларнинг натижаларидан мамнун эканлигимизни изҳор этамиз.

Президент жаноблари, шу натижаларга эришишга Сизнинг қўшган ҳиссангизни қадрлаймиз ва Сизга, АҚШнинг бутун маъмуриятига, мамлакатингизнинг конгрессига шу учрашув кунлари имзоланган ҳужжатларда, шунингдек бултур ва бурноғи йили имзоланган Совет-Америка ҳужжатларида ҳам асос солинган тинчлик, тобора кучайиб бораётган ишонч ва фойдали ҳамкорликнинг яхши негизларини рўёбга чиқаришда муваффақиятлар тилаймиз.

Сиз шунга ишонишингиз мумкинки, Совет Иттифоқи раҳбарлари бутун совет халқининг якдил қўллаб-қувватлаши билан бу йўлда ўзларига боғлиқ бўлган ҳамма ишни қиладилар.

Президент жаноблари, Сиз ва Никсон хоним Қримга ва Белоруссияга қилган сафарингиздан яхши таассуротлар олиб келганингиздан хурсандмиз. Ўз навбатида мен ҳам ўтган йили ёзида АҚШда ўтказган кунларимни мамнуният билан эслайман ва кейинги йилда АҚШга янги визит билан боришга таклиф қилганлигингиз учун сиз, президент жанобларига ташаккур билдираман.

Қулай фурсатдан фойдаланиб, сиз, президент жанобларини АҚШнинг яқинлашиб келаётган миллий байрами — мустақиллик куни билан табриклайман ва Америка халқига тинчлик, бахт-саодат, эсон-омонлик тилайман.

Америка Қўшма Штатларининг президенти Ричард Никсоннинг ва Патриция Никсон хонимнинг соғлиғи учун қадаҳ кўтаришни таклиф қиламан.

Совет халқи билан Америка халқи ўртасида дўстлик ва ҳамкорлик муносабатларини янада ривожлантириш учун;

Бутун дунёда мустаҳкам тинчлик учун,

Ричард М. Никсон ва Л. И. Брежнев нутқлари қарсаклар билан кутиб олинди.

(ТАСС).

ДУНЁ ОВОЗИ

чет эл хабарлари

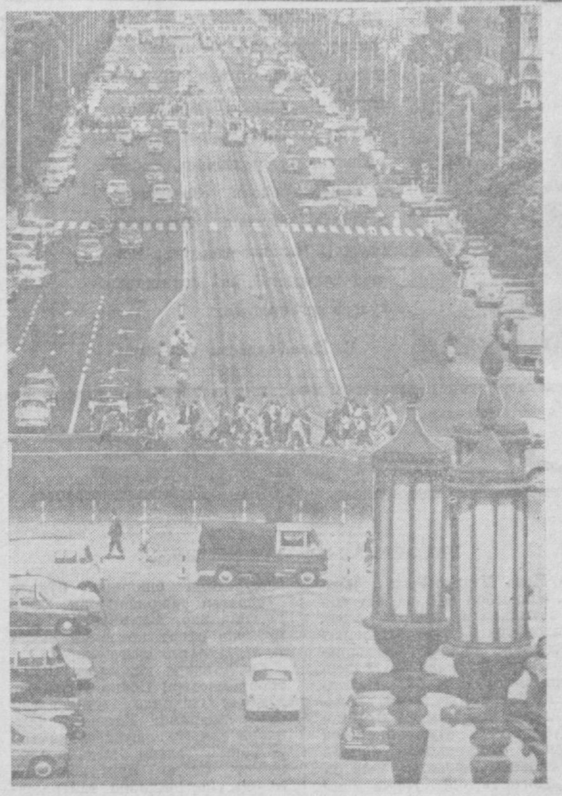

ПОЛЬША пойтахти Варшава тобора чирой очиб бормоқда. Маршалков кўчаси пойтахтнинг энг серқатнов ва гўзал кўчаларидан биридир. Бу кенг, тўғри ва ҳамиша гавжум бўлган кўча бир неча километрга чўзилган.

ТАСС фотохроникаси.

КОРХОНА РЕКОНСТРУКЦИЯ ҚИЛИНМОҚДА

БУДАПЕШТ, 2 июль. (ТАСС). Венгрия енгил саноати корхоналарининг энг каттасидан бири — Папле шаҳридаги тўқимачилик фабрикасини реконструкция қилиш жадал суръатлар билан олиб борилмоқда. Фабрикани реконструкция қилишда совет мутахассислари актив иштирок этмоқдалар. Бу йил фабрикада СССРда тайёрланган 46 та тўқувчилик станоги ишга тушади. Кейинги беш йилликда корхонанинг машина парки Совет Иттифоқида тайёрланган 300 та станок билан тўлдирилади.

Венгрия енгил саноатининг маҳсулоти бугунги кунда жаҳоннинг кўпгина мамлакатларида яхши маълум, лекин Совет Иттифоқи Венгрия енгил саноатининг энг йирик буюртмачиси ҳисобланади.

ЗАМОНАВИЙ РАСМЛАР ВИСТАВКАСИ

ДЕҲЛИ, 2 июль. (ТАСС). Миллий санъат академиясининг кўргазма залларида замонавий Ҳиндистон расмлари, ҳайкалтарошлик ва графика асарлари виставкаси очилди. Виставкага 1958 йилдан 1973 йилгача ўтган даврда миллий мукофотларга сазовор бўлган ҳинд усталарининг асарлари қўйилган.

Виставка Ҳиндистон тасвирий санъатининг сўнгги 15 йилдаги ривожланиш тарихини ёрқин акс эттиради.

ТИНЧЛИКНИ МУСТАҲКАМЛАШ ЙЎЛИДА

Олий даражадаги Совет-Америка музокаралари ва ана шу музокаралар вақтида тузилган битимларга кенг жаҳон жамоатчилиги ва матбуот тинчлик ва хавфсизлик ишига, ўзаро манфаатли тенг ҳуқуқли халқаро ҳамкорликни кенгайтириш ишига қўшилган муҳим ҳисса, деб баҳо бермоқда.

Чет эл матбуоти КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев билан АҚШ президенти Р. Никсон жумладан ядро қуроли синовларини чеклаш тўғрисидаги масалани муҳокама қилаётганликларини, шунингдек Европада хавфсизликка ва ҳамкорликка бағишланган кенгаш ишига доир масалалар юзасидан фикрлашиб олаётганликларини таъкидлаб, ҳозирги вақтда бўлаётган учрашувларнинг натижалари халқаро вазиятни янада нормаллаштириш йўлида муҳим палла бўлади, бутун дунёда кескинликни юмшатиш муқаррар тус олишига ёрдам беради, деб ишонч билдиради.

НЬЮ-ЙОРК

Американинг Огайо штатидаги Кливленд шаҳрида чиқадиган «Кливленд пресс» газетаси бундай деб ёзади: Совет-Америка музокаралари самимий вазиятда ва ҳеч қандай «маҳфий» битимларсиз ўтмоқда. Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар раҳбарларининг навбатдаги учрашуви икки давлат кескинликни юмшатиш ва бутун жаҳонда муносабатларни яхшилаш йўлидан боришга оғишмай аҳд қилганлигини бутун инсониятга намойиш қилиб кўрсатмоқда.

ПРАГА

СССР билан АҚШ ўртасида иқтисодий саноат ва техникавий ҳамкорликка кўмаклашиш тўғрисида узоқ муддатли битимнинг имзоланганлиги, деб ёзади Чехословакияда чиқадиган «Руде право» газетаси, Л. И. Брежнев билан Р. Никсон ўртасида олиб борилган музокараларнинг ғоят муҳим натижаси бўлди. Бу битимни жаҳон жамоатчилиги ҳар икки давлат ўртасидаги муносабатларни ривожлантиришга янада қўшилган ҳисса, деб ҳисобламоқда. Бу битимнинг аҳамияти Совет Иттифоқи билан Қўшма Штатлар ўртасидаги икки томонлама муносабатлар доирасидан ўсиб чиқади, чунки ҳар икки давлатнинг жаҳон сиёсатидаги салмоғи улар ўртасидаги ҳамкорликни мустаҳкамлаш жараёнида самарали қуролга айланади, деб таъкидлайди газета.

СОФИЯ

Олий даражадаги Совет-Америка учрашувининг дастлабки кунлариёқ, деб ёзади Болгарияда чиқадиган «Работническо дело» газетаси, миллион миллион кишиларнинг умидларини оқлади.

Совет-Америка муносабатларидаги тараққиёт, деб ёзади «Народна армия» газетаси, олий даражадаги учрашувнинг конкрет ижобий натижалари хавфсизлик ва ҳамкорликка бағишланган Умумевропа кенгашининг учинчи босқичини тезроқ ўтказиш учун, Марказий Европада қуролли кучларни ва қурол-яроғларни ўзаро қисқартириш тўғрисидаги музокараларда тараққиётга эришиш учун яхши имкониятлар яратиб беради.

ВАРШАВА

Сиёсий, иқтисодий ва маданий соҳаларда СССР билан АҚШ ўртасидаги алоқалар ҳозирги вақтдагидек ҳеч қачон бунчалик жўшқин бўлмаган эди, деб ёзади Польша касаба союзларининг «Глос працы» газетаси. Бундан СССР ва АҚШ халқлари, шунингдек жаҳон халқлари ҳам баббарвар наф кўради. Газета кескинликни юмшатишга ва ҳамкорликка интилаётган барча кишилар Совет-Америка муносабатларининг яхшиланишини қўллаб-қувватлаётганликларини таъкидлаб, СССР билан АҚШ раҳбарлари музокараларининг натижалари бутун ер юзидаги халқлар ўртасида ҳамкорликни ва ҳамжиҳатликни ривожлантиришга янги ҳисса бўлиб қўшилади.

ТИНЧЛИК ИШИГА ФОЙДА КЕЛТИРАДИ

НЬЮ-ЙОРК, 2 июль. (ТАСС). КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари Л. И. Брежнев билан АҚШ президенти Р. Никсон ўртасида ўтказилган навбатдаги учрашув тинчлик ишига ёрдам беради ҳамда СССР билан АҚШ ўртасидаги муносабатларни яхшилашга йўл очади, Американинг таниқли сиёсий арбоби, демократ-сенатор Э. Кеннеди «Лос-Анжелес таймс» газетасида эълон қилган мақоласида шундай хулосага келди.

Бундан бир неча ҳафта олдин Совет Иттифоқида бўлиб ҳамда совет раҳбарлари билан учрашиб, деб ёзади у, «мен АҚШга бу учрашувни ўтказиш зарурлигига ишонч ҳосил қилган ҳолда қайтиб келдим».

Қуролланиш пойгасини жиловлаш учун, деб таъкидлайди сенатор, АҚШ билан СССРнинг куч-ғайратини бирлаштириш зарур. Совуқ муносабатлар урушини бир йўла ва батамом тугатиш учун ҳамда муносабатларни битимлар имзолаш билан яхшилаш бизнинг вазифамиздир. Битимлар иккала мамлакатнинг ўзаро манфаатларига чинакам мос тушади.

Мен, деб ёзади мақоласида Э. Кеннеди, Америка конгрессининг кўпгина аъзолари кўпчилик америкаликлар сингари президентнинг Москвага сафарида муваффақиятлар тилайдилар, деб ҳисоблайман.

ЧИЛИДА ТОШҚИН

БУЭНОС-АЙРЕС, 2 июль. (ТАСС). Чилининг марказий қисмидаги 13 вилоятда фавқулодда ҳолат эълон қилинди. Мамлакатнинг шу қисмидаги кучли жала ва қор кўчкилари жиддий тошқинга сабаб бўлди. Сантъягодан хабар беришларича табиий офат юз берган районларда ўклаб одамлар ҳалок бўлган. Кўприклар, тош йўллар бузилган, телефон алоқалари издан чиққан. Кўплаб чорва моллари нобуд бўлди, катта-катта экинзорлар пайҳон бўлиб кетди. Минглаб чилиликлар бошпанасиз қолди. Табиий офат юз берган зонада очарчилик хавфи туғилди.

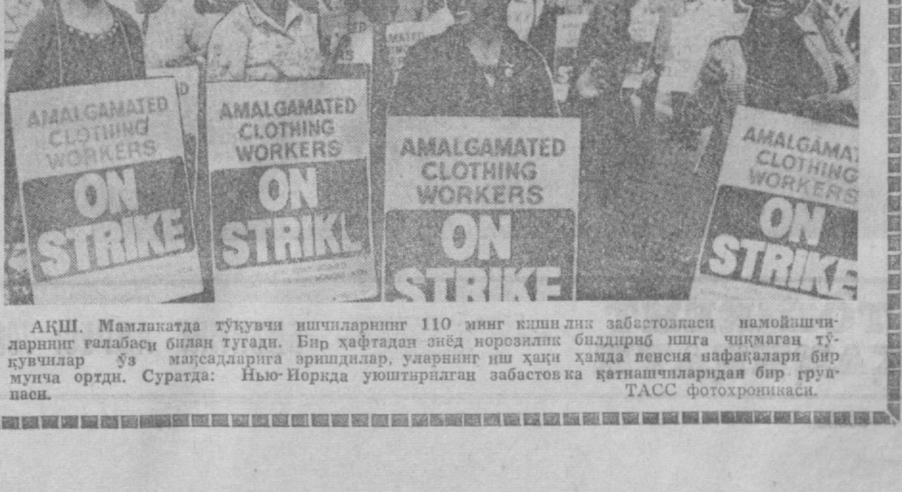

АҚШ. Мамлакатда тўқувчи ишчиларнинг 110 минг кишилик забастовкаси намойишчиларнинг ғалабаси билан тугади. Бир ҳафтадан зиёд норозилик билдириб ишга чиқмаган тўқувчилар ўз мақсадларига эришдилар, уларнинг иш ҳақи ҳамда пенсия нафақалари бир мунча ортди. Суратда: Нью-Йоркда уюштирилган забастовка қатнашчиларидан бир групаси.

ТАСС фотохроникаси.

ЎРОҚ ВА БОЛҒА ИТТИФОҚИ

«Ташхимсельмаш» заводи коллективи юбилей йилида олган социалистик мажбуриятда қишлоққа самарали ёрдам бериш тадбирлари ишлаб чиқилган. Машинасозлар қишлоқ хўжалиги учун зарур бўлган техника воситаларини етказиб бериш билан бир қаторда қишлоққа бевосита оталик ёрдами кўрсатишни ҳам йилдан-йилга кенгайтирмоқдалар.

Корхона Ўрта Чирчиқ районидаги Карл Маркс номли колхоз билан яқиндан алоқа боғлаган. Корхонанинг махсус ремонтчи слесарлар бригадаси баҳорги экиш мавсуми даврида колхозда бўлиб, агрегатларни сифатли ремонтдан чиқаришда ёрдам кўрсатдилар. Бу эса экишни намунали ташкил қилиш ва тўла гектарлар ҳосил қилишда қўл келди.

Машинасозлар бу йили ўз оталиқларига олган колхозга техника воситаларидан ташқари зарур эҳтиёт қисмлар, машиналар ремонти учун асбоблар билан ёрдам кўрсатади. Шунингдек, колхоз устахонасини жиҳозлашда турли хил асбоб-ускуналар етказиб беради.

Дала меҳнаткашларининг талабини ҳисобга олиб, завод коллективи бу йил қишлоқ хўжалигига 4200 та «ОВХ-14» чанглагич-пуркагич машиналари етказиб бермоқчи. Пахта йиғим-терими бошлангунча эса пландагига қўшимча 100 та агрегат жўнатилади. Чунки ғўза барглари «ОВХ-14» агрегати ёрдамида тўкилганда машина теримида қулайлик яратилади. Ўтган 5 ой давомида дала меҳнаткашлари учун 1500 дан зиёд машина жўнатилди. Бу планда кўрсатилганидан анча кўпдир.

Заводда бошланган ўзаро социалистик мусобақада йиғув цехининг коллективи ғолиб чиқди. Ҳар бир дақиқадан унумли фойдаланган ҳолда йиғув жараёнини ярим конвейер усулида ташкил қилиб, юқори меҳнат унумдорлигига эришди. Цехда О. Муқимжонов, Ф. Гумиров бошлиқ йиғувчи-слесарлар қўлидан чиққан агрегатлар махсус синовдан ўтгач, тўғри дала меҳнаткашлари ихтиёрига жўнатилади.

Пахтакорлар ҳам машинасозлар таклифи билан заводда тез-тез бўлишиб, машина ва агрегатларнинг яратилиш технологиясини яқиндан ўрганмоқдалар. Шунингдек, мутахассислар қатор колхоз ва совхозларда бўлишиб, машиналарнинг ишлаш технологияси билан механизаторларни яқиндан таништирмоқдалар. Шу кунларда «Ташхимсельмаш» заводининг бир группа мутахассислари Ўрта Чирчиқ районининг қатор колхозларида ғўза зараркунандаларига қарши курашда машиналардан фойдаланиш йўлларини тушунтириб, фойдали маслаҳатлар беришяпти.

Завод коллективи номига республиканинг турли қишлоқларидан миннатдорчилик мактублари келиб турибди. Бунга жавобан машинасозлар деҳқонларнинг оғирини енгил қиладиган серунум машиналар ишлаб чиқаришни кўпайтириш, сифатини яхшилаш ва юбилей йилида «ОВХ-14» машинасини Давлат сифат белгиси олишга тақдим этиш йўлида астойдил ҳаракат қилмоқдалар.

Ўроқ ва болға иттифоқига содиқ қолган машинасозлар «ОВХ-14» агрегатини тобора такомиллаштириб бормоқдалар. Яқинда қишлоқ механизаторларининг таклифи асосида машинанинг химиявий дориларни қабул қилиб олувчи қисми бошқача тайёрланадиган бўлди. Бу эса машиналарнинг унумдорлигини илгаридагига нисбатан 1,5 марта оширади.

Машина қисмларини такомиллаштириш борасида заводнинг 7-цех коллективи ўрнак кўрсатмоқда. Улар ўтган 5 ой давомида машина қисмлари мустаҳкамлигини таъминлайдиган қатор тадбирларни амалга оширдилар. Шунингдек, цехда юқори босим остида қуйиш участкасининг ишга туширилганлиги ҳам деталларни тайёрлашга кетадиган вақтни деярли тўрт марта қисқартирди.

Қишлоқ меҳнаткашларининг буюртмаларини ўз вақтида бажариш учун корхонада ташаббускорлар ҳаракати қизғин тус олган. Заводга биринчи бўлиб, беш йиллик топшириқларини тўрт йилда бажаришга сўз берган металл кесувчи Баҳром Охунжоновнинг ташаббуси кўпчилик томонидан қўллаб-қувватланмоқда. Ҳозирда унинг ташаббуси бўйича ишлаётган фрезерчи И. Комилов, Ф. Ҳисомутдинов каби илғорлар бир вақтнинг ўзида иккита дастгоҳни бошқариб, ҳам кўп, ҳам сифатли маҳсулот ишлаб чиқармоқдалар.

Ўзбекистон ССР ва Ўзбекистон Компартиясининг 50 йиллик тўйини меҳнатда муносиб ютуқлар билан кутиб олишга аҳд қилган корхона коллективи пахтакорлар буюртмасини ўз вақтида бажариш билан мажбуриятга қўшимча кўплаб маҳсулот ишлаб чиқаришга эришмоқда.

П. НАЗАРОВ.

ҚАРДОШЛАР БУЮРТМАСИ

ТОШКЕНТ чинни заводига қўшни Қирғизистондан буюртма келди. Қардошлар Қирғизистон ССР ва Республика Компартиясининг 50 йиллиги юбилейига чиннидан совға — эсдаликлар тайёрлаб беришни илтимос қилишган эди. Шу кунларда уларнинг буюртмалари бажарилмоқда. Суратда: фабриканинг илғор ишчиси, Собир Раҳимов райони Советининг депутати Мунира Икромова (чапда). Қирғизистон учун ишлаб чиқарилаётган совғаларни кўздан кечирмоқда.

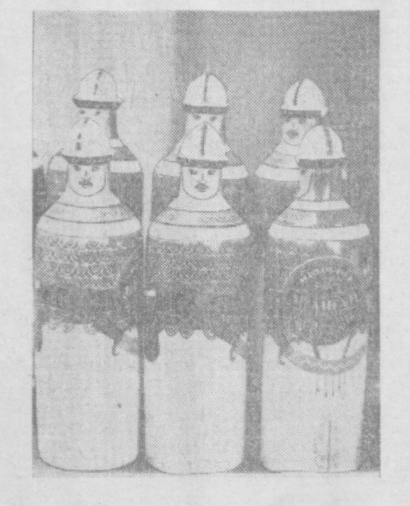

Г. Эгамбердиева фотолари.

МЕРОСИМИЗНИ ЎРГАНАМИЗ

МАЪРИФАТ КУЙЧИСИ

XX аср мамлакатимиз ва халқимиз тарихидаги улкан воқеалар билан бошланди. 1905—1917 йил биринчи рус революцияси Туркистон ва бошқа миллий ўлкаларда фикрий уйғониш учун муҳим ижтимоий-сиёсий омил бўлиб хизмат қилди.

Ўрта Осиёнинг йирик шаҳарларида большевиклар бошчилигидаги революцион ташкилотлар халқ ўртасида чоризмга қарши амалий иш олиб борди. Озарбайжон революцион-демократлари Алиакбар Тоирзода Собирнинг «Ҳўпҳўпнома» китоби, Жалил Мамадқулизода бошчилигида нашр қилинган «Мулло Насриддин» журнали, Абдулла Тўқай, Мажид Ғафурий каби татар революцион адибларнинг асарлари Ўрта Осиё меҳнаткашлари ўртасида кенг тарқалди. Улуғ Октябрь революцияси арафасида ижтимоий-сиёсий воқеалар заминида ўзбек прогрессив адабиёти янги тараққиёт босқичига кўтарилди. Унинг кўзга кўринган намояндалари маориф—ўқитиш ишида қатор реформаторлик талабларини кўтариб чиқдилар.

Абдулла Авлоний, Муҳаммадшариф Сўфизода, Абдулқодир Шакурий, Саидаҳмад Сиддиқий, Исҳоқхон Ибрат мактаблари XX аср бошларидаги янги типдаги мактабларнинг типик намунаси эди. Улар бу мактаблар учун дарслик, қўлланмалар ёздилар, хрестоматиялар туздилар ва уларни ўз мактабларига татбиқ этиб кўрсатдилар, бадиий ижодда маърифатчилик, ижтимоий-гражданлик мотивларини куйладилар, революцион романтика улар ижодида биринчи планга кўтарилди. Айниқса, Авлоний (поэзияда), Мирмуҳсин Шермуҳамедов (публицистикада) Ҳамза изидан бориб, революцион адабиётнинг чинакам намуналарини яратдилар. Шу нуқтаи назардан, 1905—1917 йиллар ўзбек адабиётини ўзига хос давр сифатида ўрганиш зарурияти туғиляпти.

Бу давр адабиётининг етук вакилларидан бири — шоир, публицист, таржимон, илғор педагог Саидаҳмад Сиддиқий (Ажзий) XX аср бошлари ўзбек ва тожик адабиётининг ривожига катта ҳисса қўшди. У адабиёт даргоҳига ўтган асрнинг 90-йилларида «нозик таъб» лирик шоир сифатида кириб келди. Шоирнинг бу даврда яратган шеърлари асосан самимий инсоний муҳаббатни тараннум этишга бағишланган. Лекин, шоир ижодининг асосини ижтимоий лирика ташкил қилади.

Шоир дунёқарашида кескин бурилиш ҳосил бўлишида 1901—1903 йилларда Россия, Кавказнинг йирик шаҳарлари ва чет эл мамлакатлари бўйлаб қилган саёҳати катта роль ўйнади. У Тифлисда Жалил Мамадқулизода, Алиакбар Тоирзода Собир каби озарбайжон демократлари билан танишди ва адабий ҳамкорликда бўлди. У энди ўз халқи ҳаётига чуқур разм солди: унинг аянчли, забун ҳаётини чуқур ҳис қилди. Шоир халқни озод, фаровон кўрмасдан туриб, ишқ-муҳаббат тўғрисида қалам тебратиш мумкин эмас, деган хулосага келди. Дарҳақиқат, давр ижодкордан севгини мадҳ қилишни эмас, балки халқ, ватан жароҳатига малҳам бўлувчи асарларни талаб қилар эди.

Шоир Ажзий қўлига янги илҳом, янги дард билан қалам олар экан,

Ҳаёт маънави мафтуним,
зинҳор айб этманг,
Бу савдо кулфати-ла
бе шуур ўлмоқ шиоримдур...
Бадан роҳат-ла улфат
дутмаки тарк этмишам Ажзий
Сабаб, симобдек жисмимда
руҳи беқароримдур.

мисраларини ўз ижоди учун шиор деб билди.

Адиб ижодининг асосини унинг ўзбек ва тожик тилларида ёзилган поэтик асарлари ташкил қилади. Шоир асарларини ўрганиш ўша давр ўзбек ва тожик адабиётининг ўзига хос хусусиятларини белгилаш учун ҳам ибратлидир. Шоирнинг ўзбек ва тожик тилларида ёзилган «Айнул адаб», («Одоб кўзи»), «Ганжинам ҳикмат» («Ҳикмат хазинаси») шеърий тўпламлари, «Миръоти ибрат» («Ибрат ойнаси»), «Анжумани арвоҳ» («Руҳлар йиғини») достонлари, ўқиш китоблари, Октябрь революциясидан аввалги «Мулло Насриддин» (Боку), «Ҳўпҳўпнома» (Боку), «Ойна» журналларида, «Самарқанд», «Туркистон вилоятининг газети», «Садойи Туркистон», «Ҳуррият» газеталарида чоп этилган шеър ва публицистик мақолалари етиб келган. Улуғ Октябрь революциясидан кейин унинг асарлари совет вақтли матбуотида нашр қилинди.

Ажзий аввало маърифатпарвардир. У феодализм жаҳолатига, қолоқликка, ҳар қандай илғор фикрни бўғувчи мистик қарашларга қарши кескин кураш олиб борди, мамлакатнинг иқтисодий-маданий қолоқлиги сабабларини ахтариб топишга, меҳнаткаш халқ оммасининг оғир ҳаётини енгиллаштиришга ҳаракат қилди. Шоир бу эзгу орзуларини амалга оширишда биринчи навбатда илм-фанга, таълим-тарбияга алоҳида эътибор берди, халқни илғор рус маданияти, техникасини эгаллашга даъват этди.

Ажзий 1903 йилда ўзи туғилиб ўсган қишлоғи Ҳолвоида мактаб ва анча бой кутубхона очди. Бутунлай янги ўқув қуроллари билан жиҳозланган бу мактабда маълум тартиб ва программа асосида дунёвий фанлар билан бир қаторда рус тили ҳам ўқитилади. Кейинчалик Ажзийнинг бу фаолияти, унинг илғор ғоя билан суғорилган «Миръоти ибрат», «Анжумани арвоҳ» асарлари мутассиб шариат паноҳлар қаршилигига дуч келди. Улар Мирзо Улуғбек мадрасаси жомеъсида Саидаҳмадни ҳалойиқ ўртасида «кофир» деб эълон қилдилар. Лекин у ўзининг олий маслагидан — халқни жаҳолат ботқоғидан қутқариш ниятидан қайтмади, уни Туркистоннинг зиёлилари, адиблари ҳимоя қилдилар. Сиддиқий шариат паноҳларига қарши кескин жавоб берди:

Токи ҳаёт эканман,
ростликдан сўзлайман,
Тўғриликни маҳкам ушлаб,
шуни муқаддас ҳисоблайман.
Агар ҳақиқатни айтиш
кофирлик экан,
Сўнгги нафасимгача
ҳақиқатдан сўзлайман.

Биринчи рус революциясидан кейин Ажзий ижодида халқ, ватан истиқболини тараннум этувчи инқилобий романтика руҳида йўғрилган бадиий асарлар вужудга келди. Шу нуқтаи назардан унинг 1912 йилда Тифлисда Озарбайжон революцион демократлари ёрдамида чоп этилган «Миръоти ибрат» романтик ҳаёлий достони характерлидир. Асарда она-Ватан жароҳатларига даво изловчи лирик қаҳрамоннинг руҳий кечинмалари, изланишлари ифодаланади. Асар охирида лирик қаҳрамон ўзини от устида кўради. Энди у аввалги қўрқув билан эмас, балки юксак жасорат билан олға томон, порлоқ келажак томон қадам ташлайди.

Ажзийнинг «Миръоти ибрат» достонини Туркистон маърифатпарварлари зўр мамнуният билан қарши олдилар. Ҳатто, шоир Тошхўжа Асирий бу асар таъсирида «Ибрат Асирий ба жавоби «Миръоти ибрат» Ажзий Самарқандий» деган достон ҳам ёзди.

Ажзий миллионлаб меҳнаткаш халқ бошига кулфат тошини ёғдирган, уларнинг ёстиғини қуритган биринчи жаҳон империалистик урушини қаттиқ қоралади, чор Россиясининг миллий ўлка халқларидан уруш иншоотлари қуриш учун мардикор олиш сиёсатига кескин қарши чиқди. Шу темада ёзилган унинг «Таажжуб сўз», «Йўл бўлсин, қаерга борамиз» публицистик мақолалари аҳамиятлидир.

Сиддиқий Ажзий Улуғ Октябрь социалистик революциясини самимият билан қабул қилди ва бадиий ижодини, ижтимоий-сиёсий фаолиятини, ёш Совет ҳокимиятини мустаҳкамлашга, революция душманларини фош қилишга бағишлади. Шоир бу даврда социалистик тараққиётга тўғаноқ бўлаётган «ёлғон зиёлилар»ни, «эл қарғишига» дучор бўлган юлғучларни, «эл бошига зулмат суйи сочган уламолар»ни сатира ўти билан куйдирди.

Сиддиқий Ажзий ўзбек маданияти тараққиётига муносиб ҳисса қўшган санъаткордир. Унинг асарлари бадиий томондан пишиқ, ранг-баранг, ғоявий жиҳатдан ниҳоятда теран. У ўз асарларида меҳнаткаш халқ дард-аламларини, истиқболини куйлади. Унинг шеърий тўпламини Бегали Қосимов нашрга тайёрлаб, ўқувчиларга тақдим этди.

У бунга қадар шоир ижодини бир неча йил ўрганди, пароканда ҳолдаги асарларини тўплади ва матбуотимиз саҳифаларида қатор илмий мақолалар, шоир асарларидан намуналар эълон қилди. Бу мақолалар, тўпламга ёзилган сўз боши ва китобчага киритилган асарлар шоирнинг кўпқиррали фаолияти ҳақида етарли маълумот беради. Лекин шуни ҳам айтиш керакки, шоирнинг «Миръоти ибрат» достонидаги қисқартиришлар асар мазмунига анча путур етказган.

Сўзбоши муаллифи таъкидлаганидек, Ажзий асарларининг тили, услуби бирмунча мураккаб, шунинг учун китоб охирида луғат илова қилиш мақсадга мувофиқ.

Элимиз орасидан етишиб чиқиб, ўтмишда халқимиз тарихига оид асарлар ёзиб қолдирган қалам соҳибларининг ижоди маданий бойлигимиздир. Уларни ўрганиш ва нашр эттириш муқаддас иш.

Улуғбек ДОЛИМОВ,
филология фанлари кандидати.

Редактор
А. ИСМОИЛОВ.

ШАҲАР — ҚИШЛОҚҚА

ДЎСТОНА ЁРДАМ

Катта индустрия шаҳри ҳисобланган Ангрендаги барча саноат корхоналари коллективлари кўп йиллардан бери Бўка районидаги колхоз ва совхозларга оталиқ ёрдами бериб келадилар. Республикамиз олтин тўйи тантанали байрам қилинадиган юбилей йилида эса улар бу беғараз ёрдамни янада кучайтириш чораларини кўраётирлар.

Айниқса, Ангрен ГРЭСи коллективи бу соҳада бошқа корхоналарга намуна бўлмоқда. «Ленинобод» колхози аъзолари улардан беш тонна металл ва электр пармалар қабул қилиб олдилар. Шунингдек, корхона коллективи колхоз чорвачилик фермасини механизациялаш ва автоматлаштиришда актив иштирок этди.

Шарқий Қурама геология-қидирув экспедицияси коллективи ҳам Карл Маркс номли колхоз аъзолари учун водопровод тармоқларини ўтказиб бермоқда.

Ф. ПЕТРОВ.

Спорт

МУСОБАҚАЛАР, УЧРАШУВЛАР

⊙ Кеча Пуэрто-Рико шаҳрида баскетбол бўйича VII жаҳон чемпионати старт олди. Чемпионатда 14 мамлакат спортчилари иштирок этмоқдалар. Улар орасида СССР терма командаси ҳам бор. Командамиз баскетболчилари «А» группасида Марказий Африка республикаси, Бразилия ва Мексика командалари билан куч синашиб, финалга чиқадилар. Янги тартиб бўйича мавжуд учта группага кирган командалардан энг кучли иккитаси финалга чиқади. Финалда улар давра системасида ўзаро учрашишади.

⊙ Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги физкультура ва спорт комитети яқинда область, шаҳар ва район спорт комитетлари раисларининг икки кунлик семинарини ўтказди. Семинарда сўзга чиққан нотиқлар аҳоли ўртасида ГТОни жорий этиш, спортни оммалаштириш ва спортчилар маҳоратини ошириш бўйича тўпланган тажрибаларни ўзаро алмашдилар. Семинарда республика спорт комитети раиси Ғ. П. Пўлатов сўзга чиқди.

⊙ Халқаро классдаги СССР спорт мастери Собир Қурбонов Мадрид шаҳрида ўтказилган самбочиларнинг Европа чемпионатида муваффақиятли қатнашиб олтин медаль олиб қайтди. Собир Қурбонов каби моҳир спортчиларни тайёрлашда тренер Геннадий Иванович Калеткиннинг хизматлари катта. У Бутуниттифоқ ва жаҳон доирасида ўтказиладиган мусобақаларда қатнашувчи муносиб самбочилар тайёрлашда ўз ҳиссасини қўшмоқда. Ўзбекистон ССР Министрлар Совети ҳузуридаги физкультура ва спорт коллегияси Геннадий Иванович Калеткин хизматларини муносиб тақдирлаб, унга Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган тренер унвонини беришга қарор қилди.

ҲАР ТЎҒРИДА

ТОШБАҚА... ХАЛОСКОР

МАНИЛА. Кемалар ҳалокати пайтида фожиага учраган денгизчилар ва пассажирларни дельфинлар қутқариб қолганликлари оддий бир тусга кириб қолган, лекин филиппинлик лейтенант Мана Илоило шаҳрида қутқариш бўйича ўтказилган семинарда айтиб берган ҳикояси тингловчилар учун бир мунча кутилмаган ҳол бўлди. Лейтенант хизмат қилаётган кема Замбоанга районида ҳалокатга учраган «Алоха» пассажир кемасини қутқариш учун йўлга чиқди. Орадан 48 соат вақт ўтган эди. Халоскорлар воқеа содир бўлган жойга етиб келишганида узоқдан қандайдир бир нефть бочкаси устида ўтириб олган одамга кўзи тушди. Кема яқинлашганда денгизчилар улкан денгиз тошбақаси устида ўтирган аёлни кўрдилар.

Канделария Вильянуэва тошбақа фожиа юз берганидан кўп ўтмай унинг олдига сузиб келганини ва ёрдам етиб келгунча сув юзида кўтариб турганини гапириб берди.

— Мен бу воқеани ўз кўзим билан кўрмаганимда унга ишонмаган бўлардим, — деди лейтенант.

ЖАСУР СУЗУВЧИ

28 ёшли япон сузувчиси С. Накадзима Малакс бўғозини сузиб ўтишга қарор қилди. У 50 километрлик масофани 20 соатда сузиб ўтмоқчи. Индонезиянинг Рупат бўғозидан чиққан сузувчи Малазиянинг Порт-Диксонигача сузмоқчи. Йўлда унга қайиқ ҳамкор бўлади, негаки, денгизнинг бу районида акулалар жуда сероб. Накадзима узоқ масофаларга сузишда катта тажрибага эга. 1970 йилда у Ламаншни сузиб ўтган, Ҳиндистон ва Шри-Ланка оралиғидаги масофани сузган. Малакс бўғозини «забт» этгандан кейин сузувчи Европага йўл олишга, Гибралтар бўғозини сузиб ўтишга аҳд қилган.

„ИКАРУС“ЛАР КЎРГАЗМАСИ

Виставка ҳовлисида тизилиб турган «Икарус» автобуслари Будапештдан яқиндагина бу ерга етиб келган. Венгриялик дўстларимиз уларни бу гал экспонат сифатида Тошкентга олиб келишган.

«Могюрт» ташқи савдо корхонаси Венгрия автомобиль саноати ишлаб чиқараётган маҳсулотларни ҳозир 30 дан ортиқ чет мамлакатларга экспорт қилмоқда. Чорак аср давомида чет элга автомашиналар сотиш ўттиз марта кўпайди.

Экспорт қилинаётган транспорт воситаларининг каттагина қисмини СССР қабул қилиб олмоқда. Шу кунгача «Могюрт» Совет Иттифоқи республикаларига бир неча мингдан ортиқ «Икарус» етказиб берди. Шу жумладан, Ўзбекистон ҳам 400 та замонавий автобус олди. Бу йил СССРга яна бир неча автобус юборилади. Бундан ташқари 30 миллион сўмлик эҳтиёт қисмлари, 4,3 миллион сўмлик гараж ускуналари етказиб берилади.

Будапештдаги «Икарус» заводи ва «Могюрт» ташқи савдо корхонаси ўзаро ҳамкорликда ташкил қилган автобуслар ва гараж ускуналари виставкасини бугун тошкентликлар зўр қизиқиш билан кўздан кечирмоқдалар. Кўргазмани очиш арафасида ўтказилган матбуот конференциясида «Икарус» заводи бош директори Иштван Тот журналистларни қизиқтирган кўпгина саволларга жавоб берди.

— Биз бу виставкани биринчи марта Минск шаҳрида намойиш қилдик, — деди бош директор, — белоруссиялик транспортчилар виставка экспонатларини қизиқиб кўздан кечирдилар. Шундан кейин виставка экспонатлари Тбилиси шаҳрида намойиш қилинди. Бугун эса заводимиз маҳсулотлари билан тошкентликлар танишмоқдалар. «Икарус» автобуслари турли мамлакатларнинг иқлими шароити тўла ҳисобга олинган ҳолда тайёрланмоқда. Уларда ўринлар сони ҳам, эшиклари ҳам кўпайган. Конструкциядаги бу ўзгариш пассажирлар ташиш суръатини тезлаштирмоқда.

Завод бош конструктори Келемен Пал суҳбати ҳам қизиқарли бўлди. У совет ва венгер конструкторлари ўзаро ҳамкорликда яратаётган янги типдаги автобус конструкцияси ҳақида сўзлаб берди. Янги автобусларнинг салонларида ўринлар сони ҳам кўпаяди. Ҳайдовчига қулайлик яратиш мақсадида қатор автоматик бошқарув системалари жорий этилади. Энг муҳими — янги типдаги автобус ҳавони ифлослантирмайди, шовқин чиқармайди.

Кўргазма залига қўйилган гараж ускуналари ҳам кўпчилик эътиборини ўзига тортмоқда. «ЕАТ-111» маркали ускуна ёрдами билан стартер, электр ускунаси ва карбюраторнинг ҳолати кўздан кечирилади. Зарур бўлса бу қисмлар созланади. «Сервотест» стенди ёрдами билан бошқариш системасининг иш ҳолати назорат қилинади. Бу стенд Венгрия машиналари каби «ЗИЛ» маркали машиналари бошқарув рули ҳолатини ҳам олдиндан текшириб беради. Приборларнинг яна бири двигатель карбюраторига «диагноз» қўяди.

Совет Иттифоқига бу йил биринчи марта юборилган автомашиналарни локлаш ва қуритиш камераси макети ҳам Тошкент кўргазмасида намойиш қилинмоқда. Бу камера олдинги хилдаги ускуналарга нисбатан анча унумлидир. Дастлабки 81 камера шу кунларда Совет Иттифоқининг турли шаҳарларида енгил машиналарни локлаш ва қуритишда фойдаланилмоқда.

Кўргазма залларини кўздан кечираётган тошкентлик транспортчилар ўз фикрларини махсус дафтарда ёзиб қолдирмоқдалар. «Икарус» автобусларини бошқариш жараёнида туғилаётган баъзи бир қийинчиликларни венгриялик дўстларга маълум қилмоқдалар. Билдирилаётган қимматли фикрлар янги типдаги автобуслар яратиш жараёнида тўла ҳисобга олинади.

Ж. НОСИРОВ.

СУРАТЛАРДА: «Икарус» ва «Могюрт» ташқи совдо корхонаси ҳамкорликда Ўзбекистон халқ хўжалиги ютуқлари виставкасида ташкил қилган автобуслар ва гараж ускуналари кўргазмасини томошабинлар зўр қизиқиш билан кўздан кечирмоқдалар.

А. Абалян фотолари.

ЯНГИ КИНОТЕАТР

«Пахта» посёлкасида 300 ўринли кенг экранли кинотеатр битказилди. Бинони 2-механизациялашган кўчма колонна қурувчилари бунёд этдилар. Бу областимизда йигирма еттинчи кенг экранли кинотеатрдир.

А. Назарин бошлиқ қурувчилар бригадаси бинони тез ва соз қурдилар. А. Худойбердиев, Сара Мамед қизи, Комил Ашир Арслон ўғли ўртоқлар бино қурилишида яхши ишлаб, ўрнак кўрсатганликлари учун область кинолаштириш бошқармасининг фахрий ёрлиқлари билан тақдирландилар. Бино давлат ҳисобидан қурилди.

Шу кунларда Олмалиқ, Бекобод шаҳарларида ҳам кенг экранли 400 ўринли кинотеатрлар қурилаётир. Бу бинолар юбилей кунигача фойдаланишга топширилади. Куни кеча Бўстонлиқ райони маркази Ғазалкентда ҳам 400 ўринли кинотеатр биноси фойдаланишга биринчи ғишт қўйилди.

Реклама ва эълонлар

ТВ

БИРИНЧИ ПРОГРАММА. 12.00 — МОСКВА. 18.15 — ТОШКЕНТ. 18.20 — «Ёшлик» студияси кўрсатади. 18.50 — «Ахборот». 19.05 — Тошкент кўргазма заллари бўйлаб. 19.35 — «Ахборот». 19.55 — Ноз-неъмат бунёдкори. 20.25 — Мусиқа жавони. 21.30 — «Вақт». 22.00 — Концерт. ИККИНЧИ ПРОГРАММА. 11.00 — ТОШКЕНТ. 11.15 — Телеспектакль. 12.15 — Ҳужжатли фильм. 18.15 — МОСКВА. 19.05 — Янгиликлар. 19.15 — Болалар учун кўрсатув. 19.30 — СССР Фанлар академиясининг мухбир аъзоси В. Г. Афанасьев телетомашабинлар саволларига жавоб беради. 20.00 — Бадиий фильм. 21.30 — Ҳужжатли фильм. 22.20 — Танишув, Балуев *(Бадиий фильм). УЧИНЧИ ПРОГРАММА. 19.00 — Тошкент шаҳар ахбороти. 19.15 — Ҳужжатли кино экрани. 20.00 — Пойтахтимиз меҳмонлари.

ТЕАТР

ҲАМЗА НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 4[VII да Комиссия, 6[VII да Абу Райҳон Беруний, 7[VII да Йўқолган узук.

КИНО

ҚИШКИ БИНОДА

Доктор Калининованинг иш кунлари — «ЎЗБЕКИСТОН», «ТОШКЕНТ СОВЕТИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ», «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун).

Қора пайпоқ — «ДРУЖБА» (тоқ соатларда), «КЎКЧА», «НУКУС» (кундуз ва кечқурун).

Иван Васильевич касбини ўзгартирди — «ДРУЖБА» (жуфт соатларда).

ЁЗГИ БИНОДА

Қора пайпоқ — «ХИВА».

Зўраки жосус — ТЕЛЬМАН номли.

ТОШКЕНТ ҲАҚИҚАТИ

Орган Ташкентского обкома КП Узбекистана и облисполкома

БИЗНИНГ АДРЕС: 700029, ГСП, Тошкент, «Правда Востока» кўчаси, № 26. ТЕЛЕФОНЛАР: Эълонлар — 338142, коммутатор — 330249 дан 330258 гача

Р—03532. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг босмахонаси Тошкент шаҳри Индекс 64634. А—2530.